

CENTRALIZIMIT NË KOSOVË

REFORMËN E
SERVISJES LOKALE

Besnik Tahiri

Biografi e shkurtër e Besnik Tahirit

Besnik Tahiri është drejtor i Institutit Kosovar për Qeverisje Lokale, si dhe punon për UNDP-në si këshilltar i lartë për çështje të ndërlidhura me qeverisjen lokale dhe decentralizimin. Ai ka titullin magjistër i shkencave (MSc) në Qeverisje të Decentralizuar dhe Zhvillim (Ndërkombëtar) të marrë në Universitetin e Birminghamit në Britani të Madhe. Z. Tahiri është po ashtu edhe këshilltar dhe zëdhënës i kryetarit të Aleancës për Ardhmërinë e Kosovës.

Që nga dhjetori 2004 e deri në janar 2008 Z. Tahiri ka punuar si këshilltar politik për tre kryeministra të Kosovës, ku ai menaxhoi disa projekte të rëndësishme në lidhje me transicionin, zbatimin e standardeve të OKB-së dhe BE-së, si dhe projektin njëvjeçar të udhëhequr nga qeveria të titulluar “Plani për decentralizim efektiv në Kosovë”, i cili u përqendrua në qëllimet afatmesme dhe afatgjata të decentralizimit efektiv në Kosovë.

Përveç kësaj, përvoja trevjeçare e z. Tahirit në Zyrën e Kryeministrit si këshilltar i lartë për decentralizim dhe qeverisje lokale, si dhe përvoja e tij pesëvjeçare në Organizatën për Bashkëpunim dhe Siguri në Evropë (OSBE), Departamenti i Demokratizimit e kanë bërë atë ekspert në çështjet e qeverisjes lokale dhe decentralizimit në Kosovë.

Besniku është i martuar dhe ka një djalë.

Instituti Kosovar për Qeverisje Lokale

POLITIKA E DECENTRALIZIMIT NË KOSOVË

NDIKIMI NË REFORMËN E VETËQEVERISJES LOKALE

Besnik Tahiri

Prishtinë, Qershor 2008

POLITIKA E DECENTRALIZIMIT NË KOSOVË

NDIKIMI NË REFORMËN E

VETËQEVERISJES LOKALE

Prishtinë , qershor 2008

Dedikim

Ky punim i dedikohet babait tim, **Ruzhdi Tahiri**, i cili ka qenë frymëzimi im gjatë qëndrimit tim në Britaninë e Madhe.

Udhëzimet e tij ishin çdo ditë në mendjen time.

Falënderim

Dëshiroj t'u shpreh falënderimet e mia më të sinqerta të gjithë atyre që kontribuan për këtë punim, atyre në Britani të Madhe dhe në Kosovë. Veçanërisht dëshiroj të falënderoj prof. Nick Devas, nga Departamenti për Zhvillim Ndërkombëtar (DZHN) të Universitetit të Birminghamit, për durimin e tij për të më udhëzuar gjatë kohës sa isha duke e përgatitur disertacionin tim. Mbikëqyrja e çmuar dhe ndihma e ofruar nga ai kanë qenë inkurajim i madh për mua.

Po ashtu e falënderoj personelin e DZHN-së, kolegët dhe shokët, të cilët, kohë pas kohe, më ofruan mbështetje dhe ndihmë. Veçanërisht e falënderoj kolegen time, Marina Dockweiler, për bashkëpunimin dhe diskutimet gjatë kohës kur isha duke shkruar këtë disertacion.

Falënderime të veçanta për mbështetje u shpreh nënës sime Hasimes, babait tim Ruzhdiut dhe vëllait tim Ilirit. Gruaja ime Nora gjithashtu meriton falënderime të veçanta.

Në fund dëshiroj ta falënderoj Këshillin Britanik për ndihmën financiare që ma ofroi mua dhe studentëve të tjerë kosovarë. Falënderime i shpreh edhe Zero Positive Publicis nga Prishtina për dizajnimin dhe botimin e punimit tim.

Përmbajtja

Kapitulli I

- 1.0 Hyrje
- 1.1 Përshkrimi i problemit
- 1.2 Objektivi i studimit
- 1.3 Struktura e disertacionit
- 1.4 Metodologjia

Kapitulli II

SHQYRTIMI I LITERATURËS

- 2.0 Hyrje
- 2.1 Përshkrimi i teorive kryesore lidhur me studimin
- 2.2 Përse të decentralizohet qeveria?
- 2.3 Decentralizimi, një instrument për ta kultivuar demokracinë
- 2.4 Korniza analitike

Kapitulli III

POLITIKA E DECENTRALIZIMIT NË KOSOVË

- 3.1 Struktura e qeverisë në Kosovën e pasluftës
- 3.2 Qeveria lokale në Kosovë – Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2000/45
- 3.3 Pjesëmarrja e pakicave në proceset politike në Kosovë
roli i palëve të ndryshme të interesuara në mbrojtjen e të drejtave të pakicave
- 3.4 Argumentet për nisjen e decentralizimit
- 3.5 Roli i agjencive ndërkombëtare dhe joqeveritare në projektimin e procesit të decentralizimit
- 3.6 Roli i Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal

Kapitulli IV

NDIKIMI I DECENTRALIZIMIT NË KOSOVË

4.0 Hyrje

4.1 Forcat nxitëse dhe interesi i decentralizimit në Kosovë

4.2 Decentralizimi kundrejt demokratizimit dhe të drejtat e pakicave

PËRFUNDIM

BIBLIOGRAFIA

Parathënie

Ky disertacion është punuar nga Besnik Tahiri si pjesë e magjistraturës së tij në temën Qeverisja e decentralizuar dhe zhvillimi, në Shkollën e Politikave Publike në Universitetin e Birminghamit, në vitin 2005. Punimi përbën një kontribut të vlefshëm për debatin që po zhvillohet rreth natyrës dhe formës së qeverisjes lokale në Kosovë.

Punimi është i përpiluar në bazë të literaturës ndërkombëtare për qeverisjen lokale, demokratizimin dhe forcat nxitëse pas decentralizimit në shtete të ndryshme. Nga disa decentralizimi konsiderohet si mjet për stabilitetin politik në shtetet me diversitet etnik, duke e sjellë vendimmarrjen sa më afër qytetarëve, por nga të tjerë konsiderohet si një recetë për t'i thelluar ndarjet etnike.

Ky debat nuk është askund më i qartë sesa në Kosovë. Pa dyshim, sikurse e bën të qartë edhe Tahiri, decentralizimi nuk është ilaç për të gjitha të këqijat dhe se mbështetja e sistemit të qeverisjes lokale vetëm në baza etnike do të jetë kundërproduktive. Mirëpo, një sistem i planifikuar me kujdes i qeverisë lokale apo komunale, me akordimin përkatës të funksioneve dhe resurseve, me mekanizma efektivë e përfshirës për pjesëmarrje e për llogaridhënie dhe me garancitë përkatëse për interesat e pakicave, është thelbësor për një shtet modern. Unë e çmoj këtë disertacion si një kontribut të vlefshëm për reformën e qeverisjes lokale në Kosovë.

Nick Devas

Departamenti për Zhvillim Ndërkombëtar

Shkolla për Politika Publike - Universiteti i Birminghamit

Angli - Qershor 2008

Kapitulli I

HYRJE

1.0 Hyrje

Edhe pse qeveritë qendrore kanë tendenca të natyrshme për ta centralizuar pushtetin dhe për të mos ua transferuar atë qeverive lokale, viteve të fundit decentralizimi i funksioneve është duke u zhvilluar pothuajse në të gjitha vendet. Sipas Dillingenit, (1994) decentralizimi është shndërruar në trend të kohës sonë, jo vetëm në vendet e zhvilluara, por edhe në ato në transicion. 'Më shumë se 80 për qind e vendeve të zhvilluara dhe ato në transicion janë duke eksperimentuar me decentralizimin' (Manor, 1999). Disa shtete e nisën këtë koncept për ta shtuar rritjen e tyre ekonomike, për ta inkurajuar pjesëmarrjen e qytetarëve, apo edhe për t'i zhvilluar rajonet e tyre rurale. Sidoqoftë, ka raste kur decentralizimi është nisur për t'ua bërë një favor qëllimeve politike, sikurse janë çështjet që lidhen me përmirësimin e integritetit të pakicave, lehtësimin e zgjidhjeve të konflikteve, apo përshtatjen ndaj kërkesave ndërkom-bëtare dhe atyre të donatorëve.

Gjatë katër vjetëve të fundit në Kosovë, decentralizimi ka qenë ndër temat politike më kontroverze që janë debatuar në mesin e udhëheqësve institucional kosovarë, përfaqësuesve të partive politike dhe bashkësisë ndërkombëtare (Komisioni i BE-së, 2005). Kështu, decentralizimi është një nga temat kryesore në bisedimet për përcaktimin e statusit përfundimtar politik të Kosovës, të cilat janë duke u zhvilluar ndërmjet autoriteteve të Kosovës dhe atyre të Serbisë, të ndihmuara nga ndërmjetësit e UNOSEK-ut . Për këtë arsye, sipas të gjitha gjasave, gjatë këtij viti rezultati i procesit të bisedimeve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë do t'i përcaktojë parametrat e ardhshëm të decentralizimit në Kosovë. Deri tani procesi i decentralizimit në Kosovë perceptohet nga ana e UNMIK-ut , UNOSEK-ut dhe përfaqësuesve të bashkësisë ndërkombëtare, kryesisht si një instrument për t'i përmirësuar marrëdhëniet ndëretnike dhe për ta përforcuar vetëqeverisjen lokale për pakicat etnike në Kosovë. Sidoqoftë, Qeveria e Kosovës vazhdimisht pretendon se diskutimet e tanishme për decentralizimin janë vetëm një segment i reformës së përgjithshme të qeverisë lokale dhe i zgjidhjes së statusit të ardhshëm. Si rrjedhojë e kësaj, reforma mbarëkosovare do të ndodhte pas përcaktimit të statusit, përderisa do të ketë parasysh përfaqësimin e pakicave në qeveri lokale, sikundër do të vendoset në bisedime.

1.1 Përshkrimi i problemit

Decentralizimi në Kosovë është duke u argumentuar që nga fillimi i vitit 2002, kryesisht nga politikanët por edhe nga organizatat ndërkombëtare, përfshirë UNMIK-un, Misionin e OSBE-së në Kosovë, Këshillin e Evropës, etj. Sikurse në të gjitha vendet fqinje, zbatimi i procesit të decentralizimit është dëshmuar si i vështirë edhe në Kosovë. 'Në disa raste bashkësia ndërkombëtare ka pasur nevojë të ushtrojë presion mbi institucionet e Kosovës për ta çuar përpara procesin e decentralizimit' (Raport i Komisionit të BE-së 2005, f. 13). Deri tani janë mbajtur shumë debate me institucionet e Kosovës, politikanët dhe me shoqërinë civile për t'i shqyrtuar modelet e mundshme të decentralizimit në Kosovë, si dhe nivelin e kompetencave që duhet t'u barten qeverive lokale. Është e rëndësishme të theksohet se për herë të parë pas luftës, z. Michael Steiner, ish-shef i UNMIK-ut, më 1 tetor 2002, zyrtarisht ka promovuar idenë e decentralizimit në Kosovë. Atëkohë, politika e decentralizimit është prezantuar së bashku me shtatë tema/prioritete të tjera për t'i përmirësuar kushtet e jetesës në Mitrovicë dhe për ta inkurajuar pjesëmarrjen e serbëve në zgjedhjet lokale të vitit 2002. Kjo u përcoll me kërkesa të vazhdueshme politike nga Qeveria e Serbisë, të cilat parashtroheshin nga zëvendëskryeministri Nebojsa Covic. Kështu, shumica e shqiptarëve të Kosovës e pranuan këtë plan me pasiguri, meqë e kuptuan këtë politikë si diçka që vlente vetëm për pakicat etnike, veçanërisht serbët. Që nga ky moment debati mbi decentralizimin mori drejtim tjetër dhe zvogëloi kuptimin e vërtetë të qytetarëve për decentralizimin. Megjithatë, 'ideja e decentralizimit, fillimisht e sjellë për ta krijuar bazën e një zgjidhjeje për qytetin e ndarë të Mitrovicës, ka marrë udhën e saj. Sidoqoftë, politikanët e Kosovës dhe udhëheqësit institucionalë hezitonin të angazhoheshin në këtë çështje, meqë pjesa më e madhe e tyre kishte përshtypje të gabuara për këtë hap/reformë me rëndësi për Kosovën.

Pas pothuajse 7 vjetësh të administrimit të OKB-së në Kosovë, në tetor Këshilli i Sigurimit i OKB-së e dha dritën e gjelbër për fillimin e bisedimeve për zgjidhjen e statusit, që do të përcaktojë nëse Kosova do ta fitojë pavarësinë e saj, apo do të mbetet nën administrimin e Serbisë. Sidoqoftë, përderisa bisedimet janë në zhvillim e sipër dhe temë kryesore e tyre është decentralizimi në Kosovë, frika e shumicës shqiptare në Kosovë është se kompromisi/rezultati i bisedimeve do të mund të çonte në një zgjidhje e imponuar, të cilës do t'i mungonte një përqendrim më i gjerë në funksionalitetin e qeverisë lokale, ofrimin e shërbimeve dhe rritjen ekonomike. Për këtë arsye modeli i imponuar i decentralizimit do të mund të ishte i bazuar vetëm në elemente etnike dhe kështu do të anashkalohej dobinë e tij e vërtetë.

1.2 Objektivi e studimit

Disertacioni im do të përqendrohet në çështjen e gjerë të politikës së decentralizimit në Kosovë dhe ndikimin e tij në reformën e vetëqeverisjes lokale. Do t'i shqyrtoj forcat kryesore nxitëse të decentralizimit, shtimin e ideve të reja gjatë procesit të decentralizimit dhe ndikimin e këtij procesi në bisedimet për statusin përfundimtar politik të Kosovës. Ka shumë mënyra të diskutimit për forcat nxitëse të decentralizimit në Kosovë. Sidoqoftë, përqendrimi im do të jetë në drejtim të argumenteve të hershme, të cilat UNMIK-u dhe agjencitë e tjera ndërkombëtare i kanë përdorur, rezultatet e deritanishme, dobësitë e decentralizimit dhe ndikimet afatgjate të decentralizimit në kursin e reformave më të mëdha, të cilat janë në zhvillim e sipër në Kosovë. Për më tepër, kam për qëllim të hulumtoj se si decentralizimi i përqendruar në baza etnike dhe arsytimi politik i këtij procesi kanë lehtësuar aplikimin e modeleve moderne të decentralizimit, të cilat janë përcaktuar nga shkriimet akademike.

1.3 Struktura e disertacionit

Studimi është ndarë në katër kapituj. Dy kapitujt e parë përbëjnë pjesën hyrëse dhe pjesa e shqyrtimit të literaturës, ku unë do të shtjelloj metodologjinë, përshkrimin e problemit, objektivin e studimit, teoritë kryesore, do ta ofroj kornizën analitike të studimit dhe do të argumentoj se përse nganjëherë decentralizimi është instrument për ta kultivuar demokracinë. Dy kapitujt e fundit ofrojnë informata të përgjithshme lidhur me këtë çështje, historinë institucionale, dobësitë dhe rezultatet e arritura deri tani në Kosovë. Në kapitullin përmbyllës do t'i theksoj të rezultatet kryesore të punës sime praktike dhe do t'ia bëj një analizë të vërtetë rastit të Kosovës. Në këtë kapitull, në njërën anë, do t'ia jap disa sugjerime qeverisë, ndërsa në anën tjetër bashkësisë ndërkombëtare.

1.4 Metodologjia

Analizat e këtij studimi janë të bazuara në hulumtimet praktike dhe cilësore, të zhvilluara në terren për qëllim të përshkrimit të nxitësve politikë të decentralizimit në Kosovë. Po ashtu do të paraqiten edhe ndikimi në reformën e përgjithshme të qeverisë lokale dhe në vetë qëndrueshmërinë e decentralizimit. Disa intervista me hartuesit e politikave në Kosovë dhe materialet e mbledhura nga Qeveria e Kosovës kanë qenë burim primar i informatave, kryesisht lidhur me periudhën 2002 – 2006. Informatat e mbledhura përmbajnë politika të qeverisë, dokumente sekrete zyrtare, të cilat janë përdorur në bisedime, dokumente të brendshme dhe drafte legjislativi. Disa burime nga interneti, veçanërisht sa u përket intervistave të hartuesve kryesorë të politikave më kanë ndihmuar shumë për ta krijuar një pasqyrë më të mirë në terren.

Kapitulli II

SHQYRTIMI I LITERATURËS

2.0 Hyrje

Shqyrtimi i literaturës rreth decentralizimit nxjerr në pah libra dhe shkrime që datojnë nga fillimi i viteve 60 të shek. XX, duke u përqendruar kryesisht në decentralizimin si një qasje administrative të nivelit të qeverisjes lokale. Gjatë viteve 80, strategjitë e decentralizimit janë konsideruar si mjet më i mirë për të arritur të varfrit në viset rurale e urbane si dhe për ta rritur pjesëmarrjen në procesin e zhvillimit. Në vitet 90, përqendrimi i literaturës ka qenë kryesisht në aspektet politike, duke shtruar çështjen nëse decentralizimi mund ta nxisë qeverisjen e mirë, t'i kufizojë konfliktet etnike brendashtetërore, ta lehtësojë zhvillimin e shoqërisë civile dhe ta rrisë privatizimin e detyrave të sektorit publik (Cohen dhe Peterson, 1996). Është e rëndësishme të përmendet se nga shumë akademikë dhe autorë, decentralizimi konsiderohet si një strategji e shtyrë përpara nga politika, e cila po ashtu ka për qëllim rehabilitimin pas konflikteve, demokratizimin, rritjen e pjesëmarrjes, zhvillimin ekonomik dhe ofrimin më të madh të shërbimeve në nivel të qeverisë lokale. Po ashtu konsiderohet edhe si politikë, e cila në masë të konsiderueshme nxitet nga agjencitë donatore dhe organizatat multilaterale ndërkombëtare. Për këtë arsye, në vendet në zhvillim dhe ato në transicion, decentralizimi shpesh ka pasur pak pronësi lokale vendore dhe pjesëmarrje të qytetarëve të zakonshëm.

Studimet praktike theksojnë se, pothuajse të gjitha shtetet anembanë botës, janë duke eksperimentuar me decentralizimin. Arsyet e tyre janë të ndryshme (Manor, 1999). Disa shtete e perceptojnë decentralizimin si një mënyrë për t'i përforcuar proceset demokratike, për ta zhvilluar shoqërinë civile, për ta rritur pjesëmarrjen dhe për ta thelluar llogaridhënien e qeverisë lokale. Disa e karakterizojnë si një mënyrë për t'i bartur përgjegjësitë e shtrenjta në nivelet më të ulëta të qeverisë. Decentralizimi shihet si zgjidhje për lloje të ndryshme problemesh lidhur me qeverinë lokale. Sipas Rondinellit (1981), ka disa përparësi dhe kufizime të decentralizimit dhe transferimit të përgjegjësive nga qeveria e nivelit qendror në atë të nivelit lokal. Në mesin e 14 përfitimeve të mundshme të decentralizimit të theksuara në këtë artikull, argumentohet se 'Decentralizimi do të mundësonte përfaqësim më të madh për grupe të ndryshme politike, fetare, etnike dhe fisnore në vendimmarrje, gjë që do të shpinte në barazi më të madhe në aplikimin e burimeve dhe investimeve qeveritare'

(Rondinelli, 1981, f. 135). Sidoqoftë, Rondinelli argumenton edhe se, në disa shtete të caktuara në Afrikë, përkushtimi politik për decentralizimin ka qenë relativisht sipërfaqësor, pavarësisht nga avokimi i fortë i promovuar nga udhëheqësit dominues qeveritarë. Po ashtu mbështetja politike e edhe pjesëmarrja lokale kanë qenë zakonisht të kufizuara. Për këtë qëllim, kërkohet udhëheqje e fortë politike për më shumë se një dekadë, në mënyrë që koncepti i decentralizimit të jetë politikisht i pranueshëm. Ai thekson se qeveria qendrore shpesh ngurron për të decentralizuar, kur opozita veçanërisht vjen nga burokratët qendrorë e nganjëherë edhe ata lokalë.

Crook dhe Manor (1998) argumentojnë se 'Decentralizimi demokratik ka qenë dhe mbetet të avokohet si një komponent i rëndësishëm i pakove të politikave për ta përmirësuar qeverisjen në vendet në zhvillim. Mirëpo, pretendimi se do të shpjerë drejt performansës më të mirë qeveritare, veçanërisht sa i përket formulimit dhe zbatimit të politikave zhvillimore të orientuara drejt nivelit lokal, duhet të trajtohet me kujdes' (Crook dhe Manor, 1998, f. 292). Në këtë mënyrë, Heller (2001) e thekson rëndësinë e arritjes së të paktën tri parakushteve të domosdoshme, të cilat nuk janë edhe të mjaftueshme për decentralizimin. I pari i referohet shkallës së lartë të kapacitetit qendror të shtetit. Për shkak se zbatimi efektiv i decentralizimit kërkon koordinimin ndërmjet niveleve dhe kërkon më shumë rregullore për ta garantuar transparencën themelore, llogaridhënien dhe përfaqësimin; një shtet i dobët nuk mund të zbatojë decentralizimin në mënyrë të suksesshme. Kërkesa e dytë është një shoqëri civile e zhvilluar mirë. Kjo është e rëndësishme jo vetëm për aspektin pjesëmarrës, por edhe për shkak se do të mund të ofronte burime shtesë për informim e komentim si dhe kritika konstruktive për QL-në. I treti është një projekt politik në të cilin një forcë e organizuar politike përkrah decentralizimin dhe siguron zbatimin e tij. Po ashtu nuk duhet të harrojmë se qeverisja efektive lokale varet nga burimet e ekzistuese, të cilat janë adekuate, të qëndrueshme dhe të parashikueshme, së bashku me mekanizmat për menaxhimin, monitorimin dhe kontrollimin e përdorimit të burimeve (Davey, 1996; Crook dhe Sverrisson, 2001).

2.1 Përshkrimi i teorive kryesore lidhur me studimin

Sipas Manorit (1999), pjesa më e madhe e literaturës për decentralizimin, veçanërisht në shtetet anglishtfolëse, është shkruar nga ekonomistët dhe specialistët e administratës publike. Në literaturën për Amerikën Latine dhe Afrikën frankofone, qasje disi të ngjashme kanë dalë nga modelet ligjore të analizave të rëndësishme. Manori vazhdon të argumentojë se shkollarët, të cilët kanë punuar në këto përvoja, kanë bërë shumë për ta shtuar njohurinë tonë për këtë çështje, por ka një tendencë në shkrimet e tyre për të mos i theksuar e dalluar motivet e veprimet e politikanëve dhe preokupimin politik (më tepër sesa administrativ apo ligjor) të burokratëve. Në këtë mënyrë, shumë nga ta i kushtojnë më pak kujdes sesa duhet kontekstit social e ndërveprimet të institucioneve politike të decentralizuara dhe forcave sociale. Për më tepër, sipas një dokumenti pune të UNDP-së (1999), shumë nga iniciativat për

decentralizim dhe reformën e qeverisjes lokale, të ndërmarra kohëve të fundit në vendet në zhvillim, kanë qenë të nxitura nga jashtë; duke u bazuar në kornizat konceptore, të cilat mund të jenë të papërshtatshme apo aplikohen në mënyrë të gabuar në vendin e caktuar.

Litvack, Ahmad dhe Bird (1998, f. vii) argumentojnë se 'decentralizimi nuk është domosdo i mirë e as i keq për efikasitetin, barazinë dhe stabilitetin makroekonomik; por efektet e tij më tepër varen nga planifikimi specifik i institucionit'. Ata sugjerojnë se gjatë planifikimit të politikave të decentralizimit duhet t'u kushtohet më shumë kujdes institucioneve, qeverisjes llogaridhënëse dhe sigurimit të kapaciteteve të nevojshme në kontekst të planifikimit të politikave për decentralizimin.

Decentralizimi po ashtu do të mund të shqyrtohej si instrument i cili u shërben qëllimeve politike dhe ekonomike. Davey (1996) argumenton se objektivat politikë kanë të bëjnë me ndarjen e pushtetit ndërmjet autoriteteve qendrore dhe lokale. Në anën tjetër, qëllimet ekonomike, të avokuara kryesisht nga komuniteti donator dhe ndërkombëtar, diskutojnë për decentralizimin kryesisht sa i përket efikasitetit. Në konceptin politik, Davey pretendon se 'ndarja e pushtetit ndërmjet qeverisë qendrore dhe asaj lokale mund të shihet si mirëmbajtje e stabilitetit politik, harmonisë në qeveri. Kjo argumentohet veçanërisht duke iu referuar shoqërive heterogjene në aspektin etnik dhe kulturor, ku komunitetet ndiejnë një përshtypje të fortë të diskriminimit, apo situatës së pafavorshme. Kalimi i kompetencave shihet si njëra nga mënyrat për t'i qetësuar presionet 'separatiste' (Davey 1999, f. 264).

Kovacs (2002) argumenton se marrëdhëniet ndëretnike dhe politikat shumëkulturore paraqiten si pengesë kryesore për stabilitetin, sigurinë dhe demokracinë në rajon. 'Që nga vitet e 90 të shek. XX u hartuan dhe u nxorën dispozita përkritazi me të drejtat e pakicave me sferën e njërive lokale administrative. Shumë autoritete lokale tani e kanë të zhvilluar përgjegjësinë për zbatimin e politikave që janë në pajtim me standardet ndërkombëtare për të drejtat e pakicave. Sidoqoftë, këto dispozita zbatohen fare pak për shkak të burimeve të cilat nuk janë adekuate, mungesës së ekspertizës teknike dhe mungesës së vullnetit politik në të gjitha nivelet e administratës publike' (Kovacs, 2002, f. IX).

Qendra Evropiane për Çështje të Pakicave (ECMI), në konferencën e saj me ekspertë (1999), ka dhënë disa propozime që kanë pasur për qëllim pjesëmarrjen efektive të pakicave. Ata pretendojnë se 'qeveritë duhet të shqyrtojnë decentralizimin e kompetencave të caktuara administrative që janë me interes të veçantë për pakicat, si dhe financimin e aktiviteteve të decentralizuara mbi bazat e vetëqeverisjes'. Sidoqoftë, Brunnbauer (2002) përderisa analizon 'Marrëveshjen e Ohrit', e cila i dha fund konfliktit etnik ndërmjet shumicës maqedonase dhe pakicës shqiptare në Maqedoni dhe me të vërtetë mundëson një decentralizim të gjerë, sipas të gjitha gjasave, të shtetit më të centralizuar në Evropë, pretendon se 'Maqedonasit frikohen se shqiptarët, pasi t'i vënë nën kontroll qeveritë lokale me më shumë kompetenca, do të fillojnë t'i shkëpusin lidhjet me qeverinë qendrore dhe kështu, eventualisht, të shkëputen nga

shteti maqedonas. "Ata po ashtu frikohen se identiteti maqedonas do të kërcënohet në ato vende ku dominojnë shqiptarët" (Brunnbauer, 2002, f. 17).

Heller (2001) argumenton se parakushti i dytë për një decentralizim të suksesshëm është një shoqëri civile e zhvilluar mirë. Ai argumenton se kjo është e rëndësishme jo vetëm nga aspekti i pjesëmarrjes, por edhe për faktin se ofron edhe një burim tjetër të informatave dhe të komenteve. Sidoqoftë, Brillantes (1996) tërheq vërejtjen se shprehja 'organizata joqeveritare' do të mund të interpretohej dhe të keqpërdorej duke rezultuar në lulëzimin e çfarëdolloj OJQ-ve, të cilat vijnë e shkojnë si dhe OJQ-ve të organizuara nga politikanët. Brillantes pretendon se në Nepal, 'deri në një shkallë të caktuar, ka OJQ të cilat janë organizuar nga politikanët që i kanë humbur zgjedhjet dhe të cilët i shohin OJQ-të si një mundësi tjetër për t'u kthyer në politikën e pushtetit lokal' (Aziz dhe Arnold 1996, f. 2007).

Sipas teorisë së 'palës kryesore – agjentit' të analizave të politikave publike "principal-agent theory", në këtë rast decentralizimit demokratik dhe kalimit të kompetencave, del se përfundimisht 'palë kryesore' është qytetari, ndërsa 'agjent' është udhëheqja e zgjedhur e qeverisë lokale. Për këtë arsye, rrënjët e llogaridhënies janë më të shkurtra dhe më të qarta dhe se udhëheqja e qeverisë lokale kontrollohet më lehtë. Sidoqoftë, 'meqë kjo teori shqyrton marrëdhënien organizative si tension ndërmjet palës kryesore dhe agjentit', (Batley dhe Larbi, 2004, f. 35) unë do të argumentoja se gjatë zbatimit të strategjive kombëtare, politikave makroekonomike, masave kombëtare të sigurisë dhe obligimeve ndërkombëtare, qeveria lokale është ende një 'agjent' i qeverisë qendrore ('pala kryesore') dhe se duhet t'i ekzekutojë shërbimet sikurse edhe kërkohet nga lart. Kjo nxjerr pyetjen për kuptimin e decentralizimit: nëse me të vërtetë është kalim i kompetencave, qytetari lokal është si palë kryesore; nëse është dekoncentrim, qeveria qendrore është palë kryesore. Decentralizimi mund të përfshijë një përzierje të dyjave. Kështu, duke u varur nga shërbim i caktuar apo aktivitetet – mund të ketë dy (me mundësi konflikti) palë kryesore. Prandaj, në shoqëritë heterogjene në aspektin etnik, 'agjenti' (qeveria lokale) nuk do të thotë se gjithmonë do të veprojë në emër të 'palës kryesore' (qeverisë qendrore), meqë interesi i tyre mund të dallojë. Për më tepër, 'agjenti' mund të mos e ofrojë informatën e kërkuar, apo edhe ta fshehtë e ta vonojë atë, duke e përforcuar me këtë rast 'asimetrinë e informatave'. Përveç kësaj, Devas (2006) në shënimet e tij tërheq vërejtjen se autonomia më e madhe e qeverisë lokale nganjëherë mund të lërë hapësirë për manipulim nga ana e tyre, keqpërdorim të fondeve publike dhe mungesë të kapacitetit për të zbatuar politika të nivelit lokal. Devas po ashtu shton se qeveria qendrore nuk e ka gjithmonë kapacitetin e nevojshëm për t'i verifikuar qeveritë lokale, të zbatojë politikën dhe t'i ikë mënyrës monopoliste të vendosur nga kontrollet e qendrës.

2.2 Përse të decentralizohet qeveria?

Akademikët dhe profesionistët japin shumë shpjegime lidhur me atë se përse na nevojitet decentralizimi. Sidoqoftë, për t'i përshkruar arsyet, se përse na nevojitet ta decentralizojmë një qeveri, është e rëndësishme të shpjegohen disa definicione dhe lloje të decentralizimit të aplikuar në marrëdhëniet qendrore – lokale. Kështu, duhet ta kemi parasysh dhe me të vërtetë të mos e ngatërrojmë faktin se decentralizimi si koncept nuk përfshin vetëm marrëdhëniet qendrore – lokale, por edhe aranzhimet e tjera dhe reformat në sektorin publik dhe privat. Në kontekstin e qeverisë qendrore – lokale, sipas Nicksonit (2006), decentralizimi konsiderohet si kalim administrativ i kompetencave për funksionet të cilat janë përcaktuar në mënyrë të qartë. Decentralizim është po ashtu edhe kalimi i kompetencave financiare përmes transferimit të të hyrave kombëtare fiskale, të cilat janë transparente dhe sigurojnë se nuk ka ndonjë dekurajim për mbledhjen e të hyrave në nivel lokal. Sidoqoftë, disa hartues të politikave dhe shkencëtarë shoqërorë, të ndikuar nga idetë neoliberalë e perceptojnë decentralizimin si mjet për kalimin e kompetencave nga shteti komandues, i cili e ka diskredituar veten përmes vendosjes së praktikave monopoliste dhe praktikave të tjera negative.

Si rezultat i adaptimit të tipologjisë së Rondinellit nga ana e Parkerit (Rondinelli, 1981; Parker, 1995) ka tri lloje kryesore të decentralizimit:

1. Dekoncentrimi apo decentralizimi administrativ,
2. Decentralizimi fiskal dhe
3. Kalimi i kompetencave apo decentralizimi demokratik – i referohet transferimit të burimeve dhe kompetencave për vendimmarrje tek autoritetet e nivelit më të ulët, të cilat, në një masë të madhe apo plotësisht janë të pavarura dhe zgjidhen në mënyrë demokratike.

Decentralizimi si pjesë e reformës së qeverisë lokale në vendet në transicion (vendet e Evropës Qendrore, vendet e Evropës Juglindore dhe shtetet Baltike) konsiderohet si pjesë themelore e transformimit të sistemeve politike nga ato komuniste në demokratike. Horwath argumenton se reforma e qeverisë lokale 'është një element i ndryshimeve themelore politike, si dhe kusht për dhe kontribuues në zhvillimin ekonomik'. (Horváth, 2000, f. 22). Ai po ashtu e thekson rëndësinë e përfshirjes perëndimore dhe efektet e tyre të rëndësishme në procesin e reformave, duke përfshirë ndikimin në zgjedhjen e modeleve për ndërtimin e sistemeve demokratike dhe adaptimin e politikave të decentralizimit.

Bounder (2001) argumenton se përvoja në tërë botën tregon se decentralizimi mund të jetë një mekanizëm për ta përmirësuar stabilitetin politik, për të ofruar shërbime në mënyrë efikase e efektive dhe për ta promovuar barazinë. Bounder rekomandon

se në vendet ku ligjet e decentralizimit janë përpiluar copë-copë, është shumë e këshillueshme që të kodifikohet i tërë legjisllacioni lidhur me decentralizimin për ta mirëmbajtur lidhjen logjike dhe për t'i vërejtur dyfishimet e mospërputhjet.

Në anën tjetër, Crook dhe Sverrinson (2001) argumentojnë se qeveri të ndryshme kanë plane dhe motive të ndryshme për iniciimin e reformave të decentralizimit dhe se këto plane janë mishëruar në detajet e strukturës e të formës së skemës së decentralizimit apo, në mënyrë më të hollësishme, i zbulohen vetëm në mënyrën se si funksionon sistemi pasi që ai të jetë nisur. Ata argumentojë se variablat politike i përcaktojnë rezultatet e decentralizimit, jo për shkak të variacioneve në strukturën formale apo konteksteve të gjëra të regjimeve, a dështimeve teknike të zbatimit, por për shkak se decentralizimi në fakt ka të bëjë me shpërndarjen e pushtetit dhe të burimeve, edhe ndërmjet niveleve të ndryshme dhe zonave territoriale të shtetit dhe ndërmjet interesave të ndryshme.

Për më tepër, disa studime praktike argumentojnë se 'iniciativat për decentralizim nuk janë projektuar e zbatuar me besnikëri dhe se konteksti politik nuk ka qenë i drejtë në ato vite të hershme' (Mawhood, 1983; Wunsch, 2001a; Crook dhe Manor, 1998). Wunsch (2004) argumenton se është e rëndësishme për ta shqyrtuar çështjen nëse ndryshimet e viteve 90 dhe mjedisi i "ri" demokratik e ka bërë politikën e decentralizimit më të realizueshme dhe nëse reformat e zbatuara nën regjimet demokratike kanë pasur ndikim më të madh në llogaridhënien dhe në efikasitetin e qeverisjes lokale. Për këtë arsye është e rëndësishme ta kemi parasysh se 'decentralizimi i burimeve dhe përgjegjësi pa... (demokratizuar) reforma politike do të ishte i pakompletuar dhe sipas të gjitha gjasave, i pafavorshëm rezultatet efektive shoqërore' (Banka Botërore, 1995, f. 2).

Madhësia e duhur e qeverisë lokale shpesh paraqitet si çështje në debate rreth arsyeve të pyetjeve, përse duhet decentralizimi? Zakonisht diskutimet kryesore bëhen rreth llogaridhënies, kapaciteteve, koordinimit dhe efikasitetit të qeverisë lokale. Në zonat e mëdha urbane, përderisa komunat mund të jenë njësitë kryesore të qeverisë lokale, janë të nevojshme edhe aranzhime për koordinim dhe planifikim strategjik në nivel metropolitan dhe nivelet nënkomunale të qeverisë për ta sjellë qeverinë sa më afër banorëve dhe për ta shtuar llogaridhënien (Devas et al, 2001). Qeveritë e vogla lokale, madje edhe në shtetet me të ardhura të larta, kanë mungesë të kapaciteteve administrative e teknike dhe kjo mund t'ua ngrejë vlerën problemeve të koordinimit. Për këtë arsye është i rëndësishëm zhvillimi i niveleve të hierarkisë së qeverisë, në të cilën njësitë administrative të nivelit të mesëm kanë kapacitet për t'i mbështetur dhe për t'i koordinuar njësitë e nivelit më të ulët.

2.3 Decentralizimi, një instrument për ta kultivuar demokracinë

Sipas dokumentit 'Decentralizimi një përgjegjësi e ndarë' (1978), të publikuar nga Qeveria e Guinesë së Re, procesi i decentralizimit është vendimtar për të shtuar demokracinë, për ta mbështetur qeverisjen më të mirë dhe për të kontribuar drejt procesit të duhur vendimmarrës në nivel lokal, një fazë kur rezultatet e qeverisjes kanë më së tepërmi efekt mbi jetën e qytetarëve. Decentralizimi po ashtu i përmirëson edhe komunikimin e koordinimin ndërmjet shërbimeve për qytetarët dhe popullatës, meqë lejon që më tepër njerëz të marrin pjesë në vendimmarrje dhe në zhvillimin e vendit. Njëra ndër arsyt kryesore se përse i referohem këtij libri është fakti që, në këtë fazë të hershme (1978), decentralizimi është konsideruar si një vegël për ta zhvilluar demokracinë.

Sipas UNDP-së (2004) qeverisja e decentralizuar për zhvillim është lëmi kyç i qeverisjes demokratike, i cili, në anën tjetër, është themelor për arritjen e zhvillimit njerëzor dhe OZHM-ve. Dokumenti i punës i UNDP-së (1999) argumenton se: '... Decentralizimi është një pjesë integrale e logjikës së demokratizimit – pushtetit të qytetarëve për t'i përcaktuar formën e tyre të qeverisë, përfaqësimit dhe shërbimet. Në projektimin e strategjive për decentralizim është e rëndësishme të sigurohen proceset adekuate të llogaridhënies, transparencës dhe përgjegjshmërisë nga ana e të gjitha palëve në shoqëri' (Dokument i punës i UNDP-së, 1999, f. 10).

2.4 Korniza analitike

Ky studim është i ndërtuar në parime analitike dhe konceptuale, përkritazi me:

1. Teorinë e zgjedhjes publike dhe nxitësit politikë të ndryshimeve,
2. Kontributin e decentralizimit për demokratizim dhe të drejta të pakicave,
3. Rolin e shoqërisë civile në procesin e decentralizimit,
4. Teorinë e palës kryesore dhe agentit dhe teorinë e marrëdhënieve qendrore – lokale.

Hipoteza primare është se decentralizimi ka ndikim pozitiv në demokratizimin, përfshirjen e pakicave dhe sigurimin e përfaqësimit më të gjerë. Ekzistojnë dëshmi adekuate praktike se decentralizimi është një mënyrë për t'i përforcuar proceset e demokratizimit, për ta zhvilluar shoqërinë civile, për ta shtuar pjesëmarrjen dhe për ta thelluar llogaridhënien e qeverisë lokale (Rondinelli, 1981; Crook dhe Manor, 1998; Manor, 1999; Horváth, 2000; Heller, 2001; Banka Botërore, 1995). Disa dëshmi praktike vërtetojnë se decentralizimi mund të kontribuojë në përfshirjen dhe pjesëmarrjen e pakicave në qeverinë lokale, edhe pse përvoja tregon se kjo nuk është gjithmonë kështu (Tishkov dhe Filipova, 2002; ECMI, 1999; Brunnbauer, 2002).

Ky studim do të ngrejë disa lëmenj konceptualë lidhur me parimet dhe kriteret e përdorura për të vlerësuar, nëse ajo që po ndodh në Kosovë ka konotacion pozitiv apo negativ. Më poshtë i kemi paraqitur katër norma analitike të cilat do të diskutohen më tej në nenin 4.

1. Koncepti i forcave nxitëse të decentralizimit mund të dallojë nga argumentet teorike. Ato mund të përfshijnë, për shembull: nevojën për të përmbajtur pakënaqësinë rajonale (p.sh. Indonezia, Rusia), apo për t'i plotësuar interesat etnike, (Kosova, Maqedonia, Sierra-Leone, Sri-Lanka, Etiopia, Bosnjë-Hercegovina, Sudani etj.); ndjekja e agjendës neoliberalë e ka zvogëluar rolin e shtetit; i ka mobilizuar resurse shtesë; e ka stimuluar rritjen ekonomike e zhvillimin ekonomik lokal; dhe në fund, presioni nga agjencitë donatore mund të jetë forca kryesore nxitëse për decentralizimin, (veçanërisht në Afrikë, si dhe në shtetet e tjera në transicion në Evropën Juglindore) (Devas, 2006).

Koncepti i nxitësve të decentralizimit do të ndihmojë për ta shpjeguar faktin se si bashkësia ndërkombëtare është shndërruar në njërin ndër protagonistët kryesorë në procesin e hartimit të politikave për decentralizimin. Sipas Batleyt dhe Larbit (2004 Kapitulli 3), institucionet ndërkombëtare multilaterale i kanë interesat e tyre në ushtrimin e presionit mbi politika të caktuara. Objektivat e tyre nuk përputhem gjithmonë me dëshirat politike dhe territoriale të aspiratave të caktuara politike shtetërore. Në ish-shtetet jugosllave (Rasti i Kroacisë, Bosnjë-Hercegovinës, Kosovës dhe Maqedonisë), institucionet ndërkombëtare e kanë pasur mandatin për ta ruajtur stabilitetin rajonal, integritetin territorial dhe për ta promovuar zgjerimin e mëtejshëm të BE-së, për këtë qëllim edhe ruajtjen e paqes si aspekt kryesor të stabilitetit të BE-së. Në këtë aspekt, interesat vendore, kombëtare ishin komprometuar, duke i parandaluar idetë kombëtare për formimin e shteteve të mëdha (rasti i Serbisë dhe i Kroacisë etj.).

Si plotësim i kësaj, teoria e zgjidhjes publike, e cila është e bazuar në gjykimin racional dhe interesat grupe apo individuale të palëve të interesuara, do të shërbejë si bazë për t'i diskutuar interesat e tri palëve kryesore të interesuara në rastin e procesit të decentralizimit në Kosovë: Qeverinë e Kosovës, bashkësinë ndërkombëtare dhe Qeverinë e Serbisë. Përveç kësaj, interesat dhe kërkesat e grupeve të tjera përfaqësuese, përfshirë edhe qytetarët, shoqërinë civile, e veçanërisht interesat e grupeve të ndryshme etnike do të shqyrtohen në diskutim më vonë në kapitullin 4.

2. Kontributi i decentralizimit për demokratizim, për stabilitet politik dhe integritet të pakicave etnike trajtohet si një parim i rëndësishëm i kësaj politike.

- Devas (2006, f. 2) pretendon se 'vetëqeverisja lokale shton mundësitë për pjesëmarrje dhe llogaridhënie, duke e thelluar demokracinë dhe duke e rritur legjitimitetin demokratik', veçanërisht meqë në Kosovë, llogaridhënia e udhëheqjes së zgjedhur të qeverisë lokale është një çështje e madhe. Devas, po ashtu, thekson faktin se decentralizimi shton mundësitë për pjesëmarrjen e grupeve të përjashtuara dhe u ofron atyre mjete për pranimin e aspiratave legjitime të grupeve etnike për

një shkallë të autonomisë. Kjo vlen veçanërisht në ato raste ku popullsia është e përzier, sikurse është rasti me Kosovën, ku ka nevojë më të madhe për pjesëmarrjen e qytetarëve, përfshirë edhe atë të pakicave etnike.

- Në anën tjetër Raporti zhvillimor i Bankës Botërore (1999/2000, f. 1007) argumenton se 'objektiv primar i decentralizimit është për të ruajtur stabilitetin politik duke pasur parasysh presionet për lokalizim. Kur një shtet e gjen veten të thellësisht të ndarë, veçanërisht në vija gjeografike dhe etnike, decentralizimi ofron një mekanizëm institucional për të sjellë grupet e opozitës në procesin formal të arritjes së marrëveshjeve nëpërmjet rregullave'. Në pajtim me Bankën Botërore (shih referencën e mëparshme), decentralizimi do të mund të ishte një mekanizëm i mirë përmes të cilit shteti me ndasi të theksuara do të ishte më tepër i integruar dhe kompakt (rasti me Maqedoninë Perëndimore, Kosovën Veriore, Bosnjë-Hercegovinën).

- Davey (1992, f. 10) pretendon se 'ndarja e pushtetit ndërmjet qeverisë qendrore dhe asaj lokale mund të shihet si mirëmbajtje e stabilitetit politik, harmonisë në qeveri'. Sidoqoftë, Davey po ashtu thekson se 'Kalimi i kompetencave shihet si njëra nga mënyrat për t'i qetësuar presionet separatiste. Në fakt ky është një mekanizëm për përfshirje'. Për këtë arsye, kalimi më i madh i kompetencave qeverisë lokale ka mundësi të ushqejë aspiratat separatiste për fragmentimin e territoreve. Për më tepër, Edward Mansfield dhe Jack Snyder sugjerojnë se në kushtet joadekuate të situatave të pasluftës, mekanizmi i decentralizimit, i cili krijon paqe demokratike në mesin e demokracive të pjekura, ka efekt të kundërt dhe shkakton luftë nacionaliste (Mansfield dhe Snyder 2002, 301). Decentralizimi mund të ofrojë struktura, të cilat mund të përdoren si baza për ndarje. Kur partitë politike janë të dobëta dhe shoqëria është e ndarë, udhëheqësit politikë shpesh me sukses 'luajnë në letrën etnike' për të siguruar vota. Për këtë qëllim, Mansfield dhe Snyder sugjerojnë institucione të forta dhe të centralizuara.

3. Shkalla e vetëdijesimit shtetëror për përfitimet e decentralizimit mund të shpjegohet nga angazhimet e shoqërisë civile dhe nga përfshirja e medieeve. Aktorët e shoqërisë civile, përfshirë edhe OJQ-të në Kosovë, kanë luajtur një rol shumë të rëndësishëm për ngritjen e vetëdijesimit për diskutimet rreth decentralizimit. Sikurse argumenton Heller (2001) 'parakushti i dytë për një decentralizim është një shoqëri civile e zhvilluar mirë', meqë ajo ofron burime shtesë të informatave, diskutime rreth politikave dhe ofron komente prapa te qeveria. Në këtë kontekst, disa OJQ lokale dhe institute të përbëra nga ekspertë (think-tank institutes) kanë organizuar takime me akademikë dhe profesionistë për t'i analizuar dhe për t'i komentuar propozimet vendëse dhe ndërkombëtare për politika rreth decentralizimit. Shtatë rekomandimet e bashkësisë ndërkombëtare për ta përmirësuar procesion e decentralizimit në Maqedoni argumentojnë se duhet të 'institucionalizohen mekanizmat për konsultim me shoqërinë e gjerë civile, veçanërisht me organizatat lokale të shoqërisë civile' (IRIS IDSC dhe FH Europe, 2006, ff. 2). Në këtë kontekst kryeministri i Kosovës, Agim Çeku, ka pasur për qëllim të themelojë 'Forumën konsultativ të kryeministrit dhe Shoqërisë

Civile' për t'i diskutuar ndryshimet kryesore në politika dhe t'i përfshijë ato në procesin e politikave.

4. Çështja e llogaridhënies dhe marrëdhëniet qendrore – lokale do të diskutohen në lidhje me kornizën konceptuale: palë kryesore – agjent. Këtu pyetja ime kryesore është nëse 'agjenti' (komunat) është duke i realizuar detyrat në emër të 'palës kryesore' (qeverisë qendrore) dhe nëse 'agjenti' është duke ofruar informata të vërteta e me kohë, apo nëse informatat fshihen, duke shpënë kështu në 'asimetrinë e informatave' (Batley dhe Larbi, 2004). Këto analiza do të kryheshin në kontekst të stabilitetit makroekonomik, përmbushjes së standardeve legjislativë të qeverive lokale, integritetit territorial, zbatimit të standardeve ndërkombëtare (p. sh. kriteret e BE-së) dhe përdorimit të duhur të fondeve publike. Në veçanti, do t'i shqyrtoj motivet e 'agjentëve' komunave në disa zona të caktuara dhe mënyrën se si ato ndërlidhen me njëra-tjetrën. Po ashtu do t'i analizoj kompetencat dhe ndikimin e komunave në zonat ku jetojnë pakicat përkitazi me: çështjet makro-ekonomike, stabilitetin politik dhe integritetin/bashkimin territorial.

Kapitulli III

Politika e decentralizimit në Kosovë

3.0 Hyrje

Pas luftës tragjike në Kosovë, më 10 qershor 1999, KS i OKB-së miratoi Rezolutën 1244, duke vendosur administratën e përkohshme të OKB-së në Kosovë. UNMIK-u ka qenë përgjegjës për të siguruar administrimin e përkohshëm për Kosovën, përderisa do të mbështeste Kosovën për t'i themeluar dhe për t'i zhvilluar institucionet demokratike të vetëqeverisjes për të lehtësuar një proces politik për të përcaktuar statusin e ardhshëm të Kosovës' (UNMIK, 1999). Kosova, e dëmtuar shumë nga lufta, pati nevojë për t'i ndërtuar pothuajse të gjithë mekanizmat institucionalë shtetërorë. Për këtë qëllim, ajo pati nevojë për shumë ndihma, rindërtim dhe mbështetje institucionale ndërkombëtare. Themelimi i institucioneve qendrore dhe lokale demokratike, sundimi i ligjit, zgjedhjet e lira dhe të drejta, ishin vetëm disa nga kërkesat me prioritet për Kosovën. Ky kapitull do të ofrojë informata të përgjithshme, pak histori institucionale për Kosovën, strukturat e qeverisë lokale dhe informata rreth decentralizimit që nga viti 1999.

3.1 Struktura e qeverisë në Kosovën e pasluftës

Që nga viti 2000, Kosova me sukses ka mbajtur katër palë zgjedhje demokratike (dy herë zgjedhjet qendrore dhe dy herë zgjedhjet lokale). Këto zgjedhje janë vlerësuar nga organizatat ndërkombëtare monitoruese si zgjedhje demokratike, të lira dhe të drejta. Përmes këtyre zgjedhjeve, Kosova i ka formuar institucionet e saja demokratike qendrore dhe lokale, të cilat janë plotësisht funksionale: Parlamentin me 120 vende (20 të rezervuara për pakicat etnike), Presidencën, Qeverinë, kuvendet komunale dhe ekzekutivin në nivel lokal. Sidoqoftë, ende mbesin si sfida vendosja e qeverisjes së mirë, llogaridhënia e institucioneve, korrupsioni dhe rritja e qëndrueshme ekonomike. Edhe pse, institucionet e Kosovës janë në proces të përmbushjes së të ashtuquajturave 'standarde për Kosovën', çështjet e theksuara më lart konsiderohen si barrë e madhe për qeverinë e Kosovës, të paktën në planin afatmesëm.

3.2 Qeveria lokale në Kosovë – Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2000/45

Hëpërhë kemi 30 komuna (shih hartën e komunave të Kosovës) së bashku me 5 pilotkomuna, të cilat janë dakorduar si pjesë e 'planit të projektit provues' të qeverisë për decentralizimin (shiko tabelën 1) të miratuar në vitin 2005 (Qeveria e Kosovës, 2005). Komunitetet e Kosovës janë bukur të mëdha për njësi të qeverisë lokale, ndaj, për këtë qëllim, administrata lokale në Kosovë ballafaqohet me probleme të mëdha për t'i ushtruar detyrat dhe përgjegjësitë e saj. Proporcionalisht numri i madh i popullsisë që jeton në një komunë e bën shumë të vështirë ofrimin e shërbimeve në qeverinë lokale (rasti i Prishtinës, kryeqytet me mbi 500 000 banorë). Numri i madh i qytetarëve, të cilët kërkojnë shërbime në qeverinë lokale nga autoritetet komunale, e bëjnë të pamundur efektivitetin dhe efikasitetin e ofrimit të shërbimeve në qeveri lokale. Për këtë arsye, reformimi i qeverisë lokale, caktimi i kompetencave të reja dhe rindarja e kufijve komunalë, sipas numrit të qytetarëve, janë çështje vendimtare.

Kompetencat e qeverisë lokale janë të rregulluara me Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2000/45, një dokument legjislativ, i cili ofron një kornizë të përgjithshme për punën e komunave. Rregullorja nr. 2000/45 është miratuar në vitin 2000 dhe hëpërhë vlerësohet si një legjislacion i vjetruar e i papërshtatshëm për qeverisjen lokale. Sidoqoftë, kjo rregullore ka qenë një dokument i përshtatshëm ligjor për periudhën e pasluftës. Tash për tash, miratimi i ligjit të ri mbi vetëqeverisjen lokale dhe qeverisjen e financave lokale janë çështje esenciale. Në këtë drejtim, Qeveria e Kosovës e ka ndër marrë

një proces më të gjerë të konsultimit për t'i hartuar këto dokumente të rëndësishme ligjore për qeveritë lokale. Sidoqoftë, për shkak të negociatave për statusin përfundimtar, ku janë përfshirë edhe diskutimet për decentralizimin, këto drafte janë ende duke pritur. Prandaj, duhet të theksohet se legjislati i ri për qeverinë lokale në Kosovë kërkon jo vetëm hartimin e dispozitave të reja ligjore, por edhe ridefinimin e kufijve të qeverive lokale dhe pranimin e gjerë politik, përfshirë edhe parlamentin, pakicat etnike dhe bashkësinë ndërkombëtare.

Kosova ka pozitë të dobët financiare të qeverisë lokale. Kjo situatë ka qenë e ndikuar nga lufta e fundit dhe nga fakti se transferimet fiskale ndërqeveritare për komunitet nuk garantojnë burime të mjaftueshme për t'i realizuar funksionet e planifikuara, ashtu që ta stimulojnë rritjen ekonomike. Kjo situatë e dobët financiare reflekton buxhetin e kufizuar kombëtar, si dhe rezultatin se komunitet nuk janë në gjendje të sigurojnë të hyra domethënëse lokale. Kështu, mbledhja e të hyrave lokale, të cilat janë të pamjaftueshme, kombinuar me administrimin joefikas të të hyrave lokale janë njëra ndër arsytet më serioze për gjendjen e dobët financiare. Sipas raportit të zyrës së Auditorit të Përgjithshëm, në disa komuna ka keqpërdorime të mëdha. Sipas këtij raporti, administrimi i të hyrave në Komunën e Fushë-Kosovës është skandaloz. Parregullsitë kryesore janë gjetur në procedurat e tenderimit (procese jotransparente, favorizime në kontraktim, konflikt interesash etj.), ku nga 58 raste të audituara, 21 kanë pasur parregullsi serioze; 17 kanë qenë me parregullsi më pak serioze dhe 20 kanë pasur parregullsi joserioze. Vetëm në një kontratë Komuna e Fushë-Kosovës ka humbur 266,533 euro. Për më tepër, komunitet e Kosovës vuajnë nga mentaliteti i vjetër se disa nga shërbimet publike komunale janë 'të mira publike' dhe se qytetarët nuk duhet të paguajnë për to (energji elektrike, uji, shërbimet komunale etj.). Pamundësia për të pasur qasje në Fondin Monetar Ndërkombëtar dhe në Bankën Botërore për të subvencionuar në mënyrë të drejtpërdrejtë buxhetin e konsoliduar dhe projektet e qeverisë lokale përbën edhe një kufizim tjetër.

3.3 Pjesëmarrja e pakicave në proceset politike në Kosovë – roli i palëve të ndryshme të interesuara në mbrojtjen e të drejtave të pakicave

Kur e marrim popullsinë e Kosovës në përgjithësi, shqiptarët konsiderohet se përbëjnë shumicën me rreth 90% (USAID-i në Kosovë). Komunitetet pakicë, të cilat përbëjnë 10-përqindëshin e mbetur të popullsisë janë: ashkalinjtë, boshnjakët, kroatët, egjiptianët, goranët, romët, serbët dhe turqit' (Ombudspersoni i Kosovës, 2006). Sidoqoftë, përderisa në shumicën e zonave, shqiptarët janë shumicë, ndërsa grupet tjera pakicë, kjo pasqyrë ndryshon në veriun e Kosovës, ku pjesa veriore e Mitrovicës dhe komunitet e Zveçanit, Zubin Potokut dhe Leposaviqit janë kryesisht të banuara

me serbë. Raport i njëjtë pasqyrohet në Komunën e Shtërpçës në jug. Hëpërhë, bashkësia ndërkombëtare, e pranishme në Kosovë, së bashku me Qeverinë e Kosovës, është duke u munduar të përkrahë aktivitetet ndëretnike me qëllim të bashkimit të komuniteteve të ndryshme. Megjithatë, të gjitha këto përpjekje kanë ndikim të vogël për shkak të bojkotimit të vazhdueshëm dhe mosinteresimit të komunitetit serb në veri për të marrë pjesë.

Çështja e mbrojtjes së komuniteteve pakicë dhe e të drejtave të tyre është adresuar kohët e fundit në nivelet më të larta institucionale. Respekti më i madh dhe pjesëmarrja e pakicave në institucionet e Kosovës kuptohet si një mjet për t'i lehtësuar aspiratat e Kosovës dhe për të pasur një imazh të shoqërisë moderne demokratike me aspirata reale për t'u anëtarësuar në Bashkim Evropian. Këshilli Konsultativ për Komunitete, i mandatuar nga Parlamenti i Kosovës, e ka përmbyllur procesin e konsultimeve lidhur me hartimin e dokumentit, i cili i adreson të drejtat e pakicave në Kosovë pas përcaktimit të statusit. Sipas z. Veton Surroit (anëtar i Ekipit të Unitetit të Kosovës dhe Kryesues i Këshillit) 'dokumenti i ri për të drejtat e pakicave do të jetë një instrument për të penguar 'majorizimin' në shoqëri; për këtë qëllim, është një vegël jashtëzakonisht e fuqishme në procesin e negociatave për statusin përfundimtar' (Gazeta "Koha ditore", 2006).

Të gjitha palët në procesin e negociatave – UNMIK-u, Qeveria e Kosovës dhe Beogradi flasin vetëm për një komunitet pakicë – komunitetin serb në Kosovë. Z. Shok pretendon se 'përqendrimi më i madh i të gjitha palëve të interesuara në negociatat për statusin, sikurse u përmend edhe më lart, është procesi i decentralizimit. Sidoqoftë, i tërë procesi është i përqendruar vetëm në shtimin e numrit të komunave, të cilat kryesisht janë të banuara nga pakica serbe, edhe pse kriteret e propozuara përfundimisht nuk ndikojnë dhe nuk përfshijnë komunitetet më të vogla, p.sh. komunitetin boshnjak dhe goran. Për më tepër, propozimi për krijimin e njërive të reja komunale me popullsinë shumicë boshnjake dhe gorane në luginën e Zhupës dhe Gorës kurrë nuk është marrë parasysh seriozisht.' (Shok, 2006).

3.4 Argumentet për nisjen e decentralizimit

Pas luftës në Kosovë në vitin 1999, e veçanërisht që nga tetori i vitit 2002, politikës së decentralizimit i është kushtuar kujdes i madh nga ana e qeverisë qendrore dhe asaj lokale, nga partitë politike, OJQ-të dhe mediet në Kosovë. Që nga fundi i vitit 2002 deri në fund të vitit 2004 shumë organizata ndërkombëtare dhe lokale janë përfshirë në proces të projektimit të propozimit përkatës. Këshilli i Evropës ka qenë i autorizuar nga UNMIK-u për ta përpiluar një propozim lidhur me decentralizimin. Sidoqoftë, ky propozim është konsideruar si projektim ekskluziv i politikave dhe me mungesë serioze të pronësisë lokale, e për këtë arsye nuk ka qenë gjerësisht i pranuar nga institucionet e Kosovës dhe partitë politike. Një propozim i tillë, i promovuar në vitin 2003, nuk ka qenë kurrë operativ në terren dhe si i tillë ka dështuar.

Në fund të vitit 2004, nën presionin e madh të bashkësisë ndërkombëtare, Qeveria e

Kosovës ka hartuar përsëri planin për decentralizimin dhe ka vendosur për ta testuar decentralizimin në disa komuna. Në shkurt të vitit 2005, Qeveria e Kosovës ka vendosur që ta testojë decentralizimin, duke i themeluar 5 pilotnjësi komunale brenda 5 pilotkomunave të përcaktuara (shiko tabelën 5, komunat e reja) kryesisht aty ku banorët ishin nga komunitetet pakicë (pakica serbe dhe turke). Projekti ka për qëllim: 1. Të sigurojë qeverisje të qëndrueshme dhe kushte të jetesës për të gjithë ata që jetojnë në Kosovë; 2. Të sigurojë integrimin e të gjitha komuniteteve në strukturat demokratike në Kosovë; 3. Të sigurojë ngritjen dhe konsolidimin e institucioneve funksionale e demokratike në Kosovë, që është pjesë e Standardeve për Kosovën (Ministria e Qeverisjes Lokale, 2005). Sidoqoftë, partitë opozitare në Kosovë ishin në mënyrë të prerë kundër nisjes së reformës së decentralizimit të qeverisë lokale në këtë mënyrë. Ata pretendonin se ky lloj i decentralizimit ishte kërcënim i mundshëm për ndarjen e Kosovës në vija etnike. Po ashtu edhe disa organizata të shoqërisë civile ishin kundër këtij projekti, meqë frikoheshin se ky projekt mund t'i kontribuojë ndarjes së Kosovës (Kosovo Action Network - KAN, 2005).

Tabela: 2

Pilot komuna	Pilot njësia komunale	Zonat kadastrale	Përshkrimi 2
1. Prishtina	1. Graçanica		serbë
2. Deçani	2. Juniku		shqiptarë
3. Gjilani	3. Parteshi		serbë
4. Prizreni	4. Mamusha		turq
5. Kaçaniku	5. Hani i Elezit		shqiptarë

3.5 Roli i agjencive ndërkombëtare dhe joqeveritare në projektimin e procesit të decentralizimit

Konsiderohet se shoqëria civile dhe disa organizata ndërkombëtare kanë pasur ndikim relativisht pozitiv në procesin e përgjithshëm të decentralizimit. Sipas Drejtorit për hulumtime të Institutit Kosovar për Kërkime dhe Zhvillime të Politikave (KIPRED), z. Leon Malazogu 'organizatat e shoqërisë civile kontribuuan në fillimin e debatit në kohën kur kjo temë ishte çështje radioaktive, palët e interesuara të shoqërisë civile, së bashku me organizatat ndërkombëtare, kanë vërejtur se kjo temë nuk është diçka që mund të anashkalohet, por një gjë që duhet përballur. Për këtë qëllim, KIPRED-i dhe Misioni i OSBE-së në Kosovë kanë organizuar një seri konferencash dhe tryeza të rrumbullakëta me qëllim të diskutimit e të mënjanimit të frikës dhe me të vërtetë,

duke u përpjekur për ta depolitizuar debatin për decentralizimin, duke iu qasur këtij diskutimi nga këndi akademik, shoqëria civile dhe organizatat e ndryshme, të përbëra nga ekspertët (think tanks) po ashtu i kontribuuan për të analizuar modelin e paraqitur të Këshillit të Evropës, në mënyrë që t'i përgjigjen atij nga perspektiva lokale akademike (KIPRED, 2004). Për këtë qëllim, OJQ-të lokale, sikundër është Kosovo Action Network (KAN), kanë ndërmarrë fushata të mëdha për vetëdijesim e politikanëve për rreziqet politike, të cilat mund t'ia shkaktojë shoqërisë në Kosovë decentralizimi në vija etnike (KAN, 2005). Ata kanë organizuar disa demonstrata kundër decentralizimit në tërë Kosovën.

3.6 Roli i Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal

Për ta mbështetur reformën e qeverisë lokale dhe në pajtim me procesin e decentralizimit, në dhjetor të vitit 2004, UNMIK-u ka vendosur që ta themelojë Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal. 'Kjo ministri është përgjegjëse për çështjet që ndërlidhen me ngritjen e efektivitetit të vetëqeverisjes lokale. Në ushtrimin e kompetencave të veta për qeverisje lokale efektive, Ministria është përgjegjëse për të siguruar ofrimin e shërbimeve publike, të kontrolluara nga niveli qendror, për plotësimin e nevojave të të gjitha komuniteteve dhe sigurimin e qasjes së barabartë në shërbimet e tilla' (Rregullorja e UNMIK-ut nr.2004/50). Kjo ministri është konsideruar si sektor themelor i qeverisë qendrore për të 'Hartuar politika dhe për ta zbatuar legjislacion për qeverisjen efikase komunale; për ta promovuar zhvillimin e shërbimit profesional komunal, duke marrë parasysh përgjegjësitë e Ministrisë së Shërbimeve Publike; për t'i koordinuar aktivitetet e agjencive ndërkombëtare dhe të organizatave joqeveritare, të cilat merren me komunat dhe me aktivitetet e tjera për qeverisjen lokale në Kosovë' (Qeveria e Kosovës, 2006).

Qeveria e ka konsideruar decentralizimin si njërin ndër nxitësit kryesorë për reformën më të gjerë të qeverisë lokale. Është e rëndësishme të përmendet se gjatë negociatave, delegacioni i Kosovës ka ofruar projektin e tij të decentralizimit, i cili ka qasje integruese dhe përmban disa parime të decentralizimit demokratik. Në anën tjetër, Qeveria e Serbisë ka propozuar një plan që është, pak a shumë, i njëjtë me atë të propozuar në marrëveshjen e paqes 'së Dejtonit për Bosnjën' me qëllim përfundimtar ndarjen e territoreve.

Kapitulli IV

Ndikimi i decentralizimit në Kosovë

4.0 Hyrje

Për të analizuar politikën dhe ndikimet e çfarëdo ndryshimesh të rëndësishme në politikë në Kosovë, me rëndësi është që të shqyrtohet konteksti i pazgjidhur politik dhe ligjor i pasluftës në Kosovë. Dialogu i tanishëm politik dhe ligjor në vend deri në një shkallë të caktuar është i komplikuar dhe unik në të dyja kontekstet, në njërën anë e kemi UNMIK-un, i cili është formalisht përgjegjës për administrimin civil dhe ushtarak, ndërsa në anën tjetër, sipas Rezolutës 1244 të KS të OKB-së, Kosova ende mbetet pjesë përbërëse e Serbisë. Sidoqoftë, realiteti në terren, sipas analizave përkatëse të organizatave ndërkombëtare, por edhe organizatave të ekspertëve, tregojnë se 'de-fakto Kosova tashmë është e pavarur duke pasur administratën e saj, legjislacionin dhe se është protektorat i OKB-së, por ende nuk ka sovranitetin e saj' (Server, 2006). Për këtë qëllim, pretendimet 'legjitime' dhe agjenda e interesave vetjake të të gjitha palëve të interesuara (Kosovës, Serbisë dhe bashkësisë ndërkombëtare), të përfshira në zgjidhjen e statusit të Kosovës, vazhdojnë në një betejë sfiduese, e cila nuk zhvillohet vetëm në procesin e negociatave, por edhe nëpërmjet kanaleve politike dhe diplomatike të bisedimeve dhe marrëveshjeve.

Ky kapitull analizon në mënyrë sistematike decentralizimin në Kosovë, kundrejt pyetjeve dhe parimeve të shtjelluara në studimin e literaturës e veçanërisht në kornizën analitike.

4.1 Forcat nxitëse dhe interesi i decentralizimit në Kosovë

Në Kosovë ka të paktën tri palë kryesore: bashkësia ndërkombëtare, Qeveria e Kosovës dhe Qeveria e Serbisë. Palët e tjera të interesuara vendore, përfshirë edhe grupet e ndryshme etnike, partitë politike dhe grupet e shoqërisë civile, janë pjesërisht të përfshira në këtë proces, por pa ndonjë kompetencë reale për ta çuar këtë proces përpara. Duke e ndjekur strukturën e kornizës analitike, do t'i analizoj të gjitha palët e interesuara në mënyrë sistematike:

- Bashkësia ndërkombëtare në Kosovë, e cila udhëhiqet nga UNMIK-u (përgjegjës për administrimin e Kosovës); Grupi i Kontaktit (shih fusnotën e mëparshme) dhe Zyra e të Dërguarit të Posaçëm të OKB-së për Kosovën (UNOSEK) janë

nxitësit kryesorë të zgjidhjes së statusit, përfshirë edhe përcaktimin e natyrës së ardhshme të decentralizimit. Që nga fillimi i vitit 1990 në ish-shtetet jugosllave (Kroacia, Bosnjë-Hercegovina, Kosova dhe Maqedonia), institucionet ndërkombëtare kanë luajtur një rol të rëndësishëm. Ato kanë qenë të përfshira në disa veprime të ndryshme: duke zbatuar marrëveshjet për paqe (Bosnjë-Hercegovinë dhe Kosovë); duke vepruar në emër të stabilitetit rajonal dhe integritetit territorial (Maqedoni); dhe duke e promovuar zgjerimin e mëtejshëm të BE-së (Kroacia, Serbia dhe Mali i Zi). Ato kanë tentuar të ruajnë paqen si një aspekt i rëndësishëm i stabilitetit të BE-së dhe të parandalojnë aspirata të caktuara vendore për ekspansion (p.sh. Serbia e madhe).

Bashkësia ndërkombëtare në Kosovë, si njëra nga forcat kryesore nxitëse të decentralizimit, e percepton këtë politikë si një aspekt të rëndësishëm në reformimin e strategjisë së qeverisë dhe për sigurimin e mbrojtjes më të madhe e të prosperitetit të pakicave etnike. Kohëve të fundit UNOSEK-u ka organizuar 7 takime ndërmjet Prishtinës dhe Beogradit lidhur me decentralizimin. Ata kryesisht i diskutuan çështjet politike, sikurse janë kufijtë komunalë, numri i komunave, financat, statusin e tyre politik dhe tërë këtë brenda kornizës së decentralizimit në bazë të kufijve etnikë (UNDP, 2006). 'Zëvendësi i emisarit të OKB-së për statusin e Kosovës, Albert Rohan, ka deklaruar se një sistem i arsyeshëm i decentralizimit do të jetë kërkesë themelore për zgjidhjen e statusit të Kosovës. Ngjashëm, gjatë një takimi në mes të muajit shkurt me ministrin e Punëve të Jashtme të Gjermanisë, Frank-Walter Steinmaier, i dërguari i OKB-së për statusin e Kosovës, Marti Ahtisaari, ka deklaruar se procesi i decentralizimit është ndër çështjet më themelore lidhur me statusin e ardhshëm të Kosovës' (Raporti i paralajmërimit të hershëm, 2006). Në këtë aspekt lehtë mund të supozojmë se një marrëveshje për decentralizimin, e cila do të arrihej ndërmjet dy palëve, ka mundësi të kontribuojë në përcaktimin e statusit dhe stabilizimin rajonal. Për këtë arsye bashkësia ndërkombëtare e analizon procesin e decentralizimit si kompromisin më të madh që arrihet mes të palëve në bisedime. Interesi i bashkësisë ndërkombëtare është t'i shmangë konfliktet etnike ndërmjet Kosovës dhe Serbisë, të arrijë një zgjidhje të pranueshme ndërkombëtarisht, e cila do t'i përmbushte kërkesat e shteteve anëtare të Grupit të Kontaktit ("Koha ditore"; Raporti i Grupit Ndërkombëtar të Krizave; Kosovapress, 2006), të sigurojë vetëqeverisjen e pakicave kombëtare në qeveri komunale (UNDP, 2006) dhe të përmbyllë statusin e papërcaktuar të Kosovës (shih më lart citatin e Marti Ahtisaarit), në mënyrë që ta lehtësojë integrimin e mëtejshëm të Ballkanit Perëndimor në BE (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2006).

- Në anën tjetër, konsiderohet se forcë kryesore nxitëse e decentralizimit për Qeverinë e Kosovës është përcaktimi i mëhershëm i statusit (pavarësia e Kosovës). Qasja e kosovarëve ndaj procesit të decentralizimit duhet të diskutohet rreth dy aspekteve kryesore:

Para së gjithash sipas (UNDP-së, 2006) Qeveria e Kosovës është plotësisht e përkushtuar për pavarësinë e Kosovës. Për këtë arsye është e gatshme të bisedojë për modalitetet e decentralizimit të qeverisjes, në mënyrë që t'i përmbushë interesat e pakicës serbe në Kosovë. Konsiderohet se ekipi negociator i Kosovës është i gatshëm të shkëmbejë dhe të bëjë kompromis me bashkësinë ndërkombëtare në mes të decentralizimit, apo më parë, transferimit maksimal të kompetencave qeverive lokale të banuara nga pakicat etnike (lokalitetet serbe) dhe njohjes së pavarësisë nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së dhe Grupi i Kontaktit. Shqiptarët janë të bindur se ky proces ofron shansin e vetëm për pavarësi dhe për ta hequr qafe Serbinë (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2006). Për këtë arsye, kjo strategji ka gjasë të mbështetet nga bashkësia ndërkombëtare në Kosovë, meqë ajo beson se, duke iu transferuar më shumë kompetenca lokaliteteve të banuara nga pakicat etnike, zvogëlohen gjasat për fragmentimin e mundshëm të territoreve, meqë do të do të ketë vetëqeverisje të mjaftueshme për serbët (ECMI, 2005). 'Ka bërë thirrje për kompromis lidhur me kërkesat maksimale, në tremujorin e fundit të vitit 2005 politikanët kanë miratuar shprehjen "kompromisi ynë është pavarësia' (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2006); për këtë arsye, udhëheqësit kosovarë mund të argumentojnë se pavarësia është forca e vërtetë nxitëse e decentralizimit dhe kështu t'u shmangen kritikave gjithnjë në rritje, të parashtruara nga organizatat e shoqërisë civile, të cilat pretendojnë se 'decentralizimi i tanishëm është ndarje e Kosovës' (Kurti, 2006).

Aspekti i dytë i analizave ka të bëjë me deklaratimet e vazhdueshme të qeverisë se decentralizimi përfaqëson vetëm një aspekt të reformës së përgjithshme të qeverisë lokale (Kosumi, Haziri, 2006). Ata argumentojnë se parimet e decentralizimit janë në pajtim me Kartën e Këshillit të Evropës për vetëqeverisje lokale dhe 'Marrëveshjen e Madridit' (Hyseni, 2006). Për më tepër, 'Programi i Punës 2005' për qeverinë lokale, konsiderohet të jetë iniciatori kryesor i reformës së qeverisë lokale, e cila do të arrihet nëpërmjet decentralizimit (Kosumi, Peterssen dhe Zyra e Shteteve të Bashkuara në Prishtinë, 2005). Për këtë arsye, decentralizimi e lehtëson reformën e mëtutjeshme dhe debatin për identitetin e ri të Kosovës.

- Qeveria e Serbisë si një forcë e rëndësishme nxitëse e decentralizimit në Kosovë është kryesisht e interesuar për të krijuar sa më shumë komuna që të jetë e mundur, në mënyrë që të krijojnë korridore etnike territoriale dhe të sigurojnë autonomi më të madhe për pakicën serbe. Gjatë procesit të bisedimeve, Qeveria e Serbisë e ka paraqitur një plan krejtësisht tjetër (krahasuar me planin e UNOSEC-ut dhe të Qeverisë së Kosovës) për decentralizimin në Kosovë. Ky plan ka qenë pak a shumë i ngjashëm me marrëveshjen e paqes për Bosnjën, të arritur në Dejton (KS i OKB-së, 1995), me qëllim përfundimtar ndarjen dhe copëtimin e territoreve. 'Beogradi ende e sheh agjendën e bashkësisë ndërkombëtare për decentralizim kryesisht si mjet për ta rivendosur kontrollin mbi një pjesë të territorit të Kosovës, më tepër sesa

një metodë për mbrojtjen institucionale për serbët dhe pakicat e tjera brenda një Kosove të pavarur' (Grupi Ndërkombëtar i Krizave, 2006). Edhe pse, Serbia konsiderohet si një forcë e jashtme nxitëse, ata kanë ushtruar presion të madh mbi autoritetet ndërkombëtare vendimmarrëse dhe përmes kanaleve diplomatike në mënyrë që të çojnë përpara propozimin e tyre. Ata deklarojnë se 'janë përfaqësues legjitimë të interesave të pakicave etnike në krahinë' (Danas, 2006), edhe pse kjo hidhet poshtë fuqishëm nga autoritetet kosovare dhe nga faktorët ndërkombëtarë. Tina Kaidanow, shefe e Zyrës së Shteteve të Bashkuara në Kosovë, pohon se 'është dëshpëruese që Beogradi kryesisht po negocion në emër të serbëve nga Kosova, sepse vetëm serbët e Kosovës mund t'i mbrojnë interesat e tyre' (B-92, 2006, 15/08/06). Prandaj, Oliver Ivanovic, deputet në Parlament e Kosovës nga radhët e komunitetit serb, është po ashtu i pakënaqur me pjesëmarrjen e serbëve nga Kosova në bisedimet për decentralizimin në Vjenë. Ai deklaron se 'serbët e Kosovës nuk janë të përfaqësuar ashtu siç duhet në delegacionin e Serbisë dhe thërret për kujdes dhe përfaqësim më të madh (RTK, 2006).

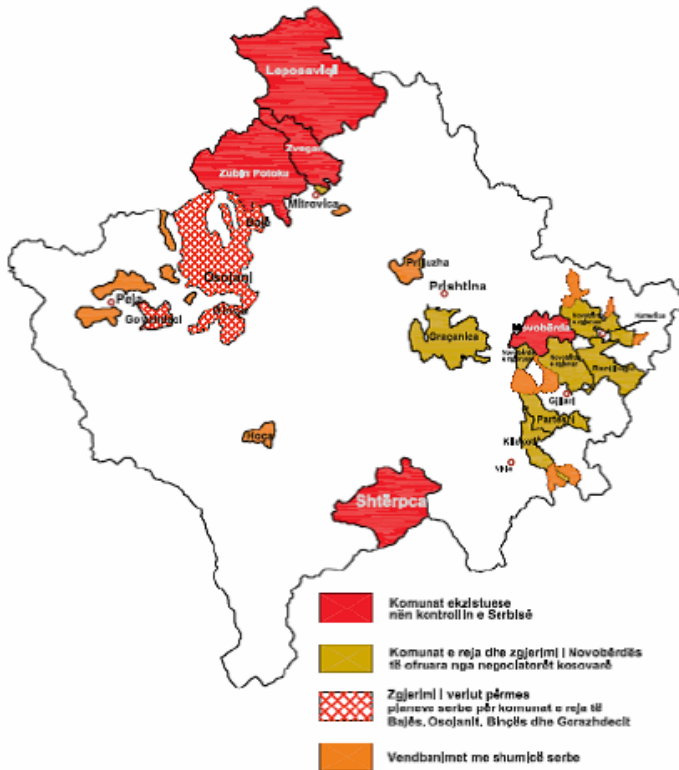
Shoqëria civile dhe partitë politike brenda Kosovës janë një palë tjetër e rëndësishme/forcë nxitëse e diskutimeve për politikën e decentralizimit. Sikurse argumenton Heller (2001) 'parakusht i dytë për një decentralizim të suksesshëm është një shoqëri civile e zhvilluar mirë', meqë ofron burime shtesë për informata dhe në të njëjtën kohë e kritikon qeverinë. Deri tani shoqëria civile ka qenë disi e përfshirë në nxitjen e procesit të decentralizimit, por pa ndonjë fuqi reale në ndikimin e mëtejshëm të atij procesi. Në disa raste, pala ndërkombëtare në Kosovë ka kërkuar nga qeveria ta zgjerojë pjesëmarrjen e ekspertëve në grupin punues për decentralizimin. Në këtë kontekst, disa OJQ dhe institute të përbëra nga ekspertë kanë organizuar takime me akademikë dhe ekspertë për t'i analizuar politikën e propozuara për decentralizim dhe për ta zgjuar vëmendjen e hartuesve të politikave për të vendosur lidhur me modelin e decentralizimit. Ata po ashtu kanë paraqitur disa propozime për politika të mundshme, të cilat janë pranuar mirë nga Qeveria (ZKM, 2006). Sidoqoftë, së bashku me disa përfaqësues të tjerë lokalë shqiptarë nga shoqëria civile, OJQ "Vetëvendosje" ka paraqitur një hartë të madhe të ndarjes etnike të Kosovës (shih hartën 2) në mënyrë që të ngrejë vetëdijen e hartuesve të politikave, sikurse deklarojnë ata për 'rrezikun e ndarjes së Kosovës' ("Koha ditore", 2006).

Sipas aktivistëve të "Vetëvendosjes", bisedimet rreth decentralizimit janë duke e ndarë territorin e Kosovës dhe janë duke e shpënë Kosovën drejt një lufte tjetër. "Anëtarët e Ekipit Negociator janë asgjë më tepër sesa servilë të bashkësisë ndërkombëtare. Përveç shumë komunave sa tash ekzistojnë, ata kanë pranuar edhe formimin e komunave të reja. Jemi kundër bisedimeve për copëtimin e territorit të Kosovës," tha udhëheqësi i "Vetëvendosjes", Albin Kurti (Monitorimi i medieve, OSBE, 2006). Sidoqoftë, sikurse e tha Brillantes (1996, f. 2007) pretendimet përkitazi me Nepal, "deri

në një shkallë të caktuar, ka OJQ të cilat janë organizuar nga politikanët të cilat kanë humbur zgjedhjet dhe të cilët i shohin OJQ-të si një mundësi tjetër për t'u kthyer në politikën e pushtetit lokal" dhe qeveria frikohet se disa OJQ do të mund të manipuloheshin politikisht dhe të motivoheshin për ta kritikuar strategjinë e tanishme të decentralizimit (ZKM, 2005/6).

Decentralizimi => Ndarje

Ndarja => Luftë

Nga ana tjetër, partitë politike, veçanërisht ato kryesoret, janë në një krah me Ekipin Negociator, meqë ky forum përfshin edhe qeverinë e koalicionit (LDK, AAK dhe 6+) dhe partitë opozitare (PDK dhe ORA). Edhe partitë e pakicave (gorane, boshnjake, rome, ashkalinje dhe egjiptiane) po ashtu janë pjesë e forumit. Disa nga ta janë po ashtu edhe anëtarë të Ekipit Negociator të Kosovës, duke marrë pjesë krah për krah me shqiptarët në procesin e bisedimeve me Serbinë. Ata janë anëtarë në grupet

punuese për decentralizimin (Z. Sadik Idriz, përfaqësues i goranëve) dhe në grupin punues për çështjet e pakicave (Z. Haxhi Zylfi Mergja, përfaqësues i romëve). Për më tepër, turqit e kanë përkrahur decentralizimin e tanishëm, meqë kanë përfituar nga projekti i njësive testuese (pilot) komunale dhe e kanë themeluar Komunën e Mamushës, e cila është kryesisht e banuar me pakicën turke (Yagcilar, 2005). Sidoqoftë, disa përfaqësues të komuniteteve gorane dhe boshnjake nuk janë të kënaqur, meqë deri tani nuk kanë përfituar nga decentralizimi/projektet testuese. Ata kërkojnë themelimin e komunave të reja në Vitomiricë, Reçan (Kosovë Jugore) dhe në një pjesë të Komunës së Dragashit, të banuar nga goranët dhe boshnjakët. Zëvendëskryeminstri i Kosovës dhe ministër i Administrimit të Pushtetit Lokal, Lutfi Haziri, ka deklaruar: 'Momentalisht jemi duke bërë analiza për qëndrueshmërinë ekonomike dhe funksionimin e këtyre komunave, duke pritur propozimin e plotë për këtë çështje'.

Ata, madje, u kanë shkruar të gjitha institucioneve relevante lokale, përfshirë edhe organet qeveritare dhe ato ndërkombëtare (UNMIK, OSCE dhe UNOSEK-ut), ku i kanë parashtruar kërkesat e fuqishme për decentralizimin. (Shih në kutinë 2 të skanuar letrën e Rrustem Ibishit, në emër të GIG-ut)

GRADANSKA INICIJATIVA GORE DRAGAS

Konsultativnumi veçu za zajednice
(za gospodina V. Surin)

P r i š t i n a

Predmet : Zahtev za formiranje nove opštine u Gori u procesu reforme lokalne vlasti i decentralizacije

najskorije vreme biti dostavljeni.

Dragaš, 18. 04. 2006. god.

Predstavnik nacionalne zajednice Goranaca
i član Skupštine Kosova
Rrustem Ibishi, prof.

Dostavljeno:

1. SPGS, gospodinu S. Jesenu Petersenu
2. Gospodinu MIHTRU AHIBASHU
3. Vladi Kosove
4. Misiji OSCE (Odeljenju za demokratizaciju)

Prandaj, disa parti të vogla shqiptare, në mënyrë të hapur, e kundërshtuan procesin e decentralizimit. Ato pretendojnë se 'përmes decentralizimit, politikanët shqiptarë kosovarë u pajtuan me kërkesat serbe për të themeluar komunat ku shumicë janë serbët. Në këtë mënyrë Kosova fragmentohet nga kufijtë e saj të brendshëm etnikë' (LPK dhe LKÇK, 2006). Këto deklarata janë u paraqitën vetëm një herë, pa pasur ndonjë vazhdimësi, apo instrumente të tjera të presionit publik.

Përderisa, në Kosovë ka të paktën katër forca kryesore nxitëse të decentralizimit dhe bashkësia ndërkombëtare ka rol udhëheqës, qytetarët nuk e kundërshtojnë përfshirjen e tyre. Sipas Raportit të paralajmërimit të hershëm, të hartuar nga UNDP-ja, 'sondazhi i opinionit i dhjetorit 2005 ka treguar se 78,3% të respondentëve shqiptarë janë të mendimit se vendimin për planin e decentralizimit duhet ta marrin bashkësia ndërkombëtare dhe Ekipi Negociues i Kosovës, kurse 74,3% të respondentëve serbë mendojnë se në marrjen e vendimit duhet të përfshihet edhe Ekipi Negociues i Serbisë – shih tabelën 3.

Tabela 1.3. Opinione të respondentëve mbi entitetet të cilat do duhej të vendosnin për planin e decentralizimit të ardhshëm në Kosovë (%)

	Shqiptarët	Serbët	Tjerët
Bashkësia ndërkombëtare dhe Ekipi Negociues i Kosovës	78,3	0,0	38,2
Bashkësia ndërkombëtare dhe ekipet negociuese të Kosovës dhe Serbisë	6,6	74,3	35,3
Ekipet negociuese të Kosovës dhe të Serbisë	3,3	18,1	23,5
Nuk e di	9,2	7,6	2,9
Pa përgjigje Gjithsej	2,6	0,0	0,0
	100,0	100,0	100,0

4.2 Decentralizimi kundrejt demokratizimit dhe të drejtat e pakicave

Përderisa Crook dhe Sverinsson pohojnë se nevojiten të paktën 10 – 15 vjet për të gjykuar performansën dhe potencialin e sistemit të qeverisjes lokale (këtë mendim e shpreh edhe Wunsch, 2000), shumë shkrime akademike perceptojnë decentralizimin si pjesë përbërëse e logjikës së demokratizimit si dhe parakusht të rëndësishëm në procesin e reformimit (shih UNDP, 1999). Decentralizimi është një mënyrë për të përforcuar proceset e demokratizimit, zhvilluar shoqërinë civile, shtuar pjesëmarrjen dhe për ta thelluar përgjegjësinë e qeverisjes lokale (Rondinelli, 1981; Crook dhe Manor, 1998; Manor, 1999; Horváth 2000; Heller, 2001; Banka Botërore, 1995). Kur një vend është thellësisht i ndarë, veçanërisht në vija etnike dhe gjeografike, sikurse është rasti me Kosovën tani, decentralizimi mund ta ofrojë një mekanizëm institucional për t'i sjellë grupet opozitare në një proces pazarllëku të udhëhequr nga rregullat (shih BB, 1999/2000). Ngjashëm me pretendimet e lartpërmendura, edhe Qeveria e Kosovës e edhe bashkësia ndërkombëtare e perceptojnë decentralizimin në Kosovë. Ato kanë për qëllim përfshirjen dhe rritjen e pjesëmarrjes së grupeve të pakicave etnike, demokratizimin e përgjithshëm të sistemit, përfshirë edhe llogaridhënien më të madhe të qeverisë lokale, duke sjellë kështu ofrimin e shërbimeve të qeverisë lokale më afër qytetarëve. Qeveria e Kosovës e konsideron decentralizimin si një segment të reformës së përgjithshme të vetëqeverisjes lokale, hëpërhë i krijuar për interesat e pakicave etnike (Kosumi, 2005). Sikurse vlerësohet nga shumë akademikë dhe bashkësia ndërkombëtare në Kosovë (shih kapitujt 2 dhe 3), plani për reformimin e qeverisë lokale (Programi i punës, 2005), transferimi më i madh i kompetencave të menaxhuara në nivel qendror dhe përgatitjet e vazhdueshme për decentralizim (krijimin e komunave shtesë, miratimi i legjisllacionit të ri për qeverinë lokale, financat publike dhe zgjedhjet lokale) dhe decentralizimi ka mundësi:

- T'i kontribuojë demokratizimit,
- Ta qetësojë situatën tashmë shumë të brishtë në vend,
- T'i ofrojë parimet e reja për qeverinë lokale në Kosovë,
- Ta inkurajojë përfaqësimin më të madh dhe integrimin e pakicave.

Prandaj të gjitha këto çështje janë inkorporuar në parimet themelore të reformës së qeverisë lokale në Kosovë, të miratuara nga delegacioni i Kosovës, në Prishtinë më 14 shkurt 2006 (shih kutinë 1).

1. Objektivat, përfituesit, marrëdhëniet ndëretnike

1.1 Kosova është e përkushtuar për reformën e plotë të qeverisjes lokale, të udhëhequr nga parimet e efektshmërisë, funksionalitetit dhe stabilitetit, nga i cili do të përfitojnë të gjithë qytetarët e Kosovës.

1.2 Reforma e qeverisjes lokale duhet ta sjellë vendimmarrjen më afër qytetarëve, të ofrojë shërbime më të mira në nivel lokal, të sigurojë qeverisje dhe kushte të qëndrueshme të jetesës për të gjithë qytetarët në Kosovë dhe të kontribuojë për integrimin e të gjitha komuniteteve në strukturat demokratike në Kosovë. Qeveria efektive dhe llogaridhënëse lokale është kusht themelor për ta inkurajuar pjesëmarrjen e qytetarëve në jetën demokratike.

1.3 Reformimi i qeverisë lokale duhet t'u kontribuojë pozitivisht marrëdhënieve ndëretnike, ta promovojë respektimin e identitetit etnik, kulturor, gjuhësor dhe fetar të komuniteteve dhe të mundësojë zhvillimin paqësor e në harmoni të shoqërisë në Kosovë, si një tërësi.

1.4 Reformimi i qeverisë lokale duhet ta promovojë karakterin shumetnik të shoqërisë në Kosovë. Ky karakter duhet të pasqyrohet në mënyrë të duhur në nivel komunal nëpërmjet mjeteve të ekzistencës dhe formimit të njëjësive shumetnike të vetëqeverisjes lokale.---

1.5 Reformimi i qeverisjes lokale duhet të jetë gjithëpërfshirës dhe të vlejë për tërë Kosovën dhe qytetarët e saj, duke funksionuar brenda kornizës së përgjithshme të rendit kushtetues dhe ligjor të Kosovës. Burimi: Qeveria e Kosovës, 2005

Vendimi i Qeverisë në vitin 2005 për t'i formuar 5 komuna testuese (3 nga to të banuara kryesisht me popullsi nga komunitetet pakica etnike) është konsideruar si mesazh i fortë politik për të ardhmen e tyre të mundshme në Kosovë. Faktori përkatës ndërkombëtar, i pranishëm në Kosovë, përfshirë UNMIK-un, BE-në, OSBE-në dhe Zyrën e Shteteve të Bashkuara në Prishtinë, e përshëndetën këtë vendim. 'Grupi i Kontaktit ka mirëpritur përparimin e shënuar kohëve të fundit në lëmin e decentralizimit dhe ka inkurajuar për përfundimin e projekteve testuese. Përpjekjet për ta reformuar qeverinë lokale, për t'i përmbushur standardet dhe për të siguruar cilësi më të mirë të jetës për të gjithë qytetarët e Kosovës do të fuqizohen në masë të madhe nga pjesëmarrja aktive e të gjitha komuniteteve të Kosovës, veçanërisht nga pjesëmarrja e serbëve' (Grupi i Kontaktit, 2005). Ky hap perceptohet si nxitës i reformës së përgjithshme, pastaj edhe si një shans për zonat më të izoluara. Themelemi i komunave të reja konsiderohet si një mundësi për dhe stimulimin e përparimit lokal ekonomik, mbështetje për fshatarët dhe bujqit përmes projekteve bujqësore, do të thotë vende të reja pune në administratë, regjistrim më i lehtë i bizneseve, perspektivë më të mirë për krijimin e infrastrukturës shtesë (zyra të shërbimeve të ndryshme këshilluese, avokatura, restorante etj.) përfshirë, përmirësimin në ofrimin e shërbimeve (shpërndarja e dokumenteve personale, qasja në informata të qeverisjes

lokale, qytetarët janë më afër ofrimit të shërbimeve) dhe, për më tepër, promovimin e bashkëzistencës ndëretnike. Projekti testues për themelimin e komunës në Mamushë (zonë e banuar me turq), e cila, edhe pse pa burime të mjaftueshme, ka themeluar administratën e saj të qeverisjes lokale dhe ka përfitur nga mbështetja ndërkombëtare dhe nga ndihma turke. Tani, qytetarët e Mamushës janë më të kënaqur me ofrimin e shërbimeve, meqë atyre nuk u duhet të udhëtojnë për në komunat e tjera. Sidoqoftë, disa përfaqësues të komuniteteve gorane dhe boshnjake nuk janë të kënaqur me projektet testuese. 'Goranët thonë se po mendojnë për të emigruar në rast se Kosova fiton pavarësinë' (Lajmet Axis, 2006). Më tepër sesa qëndrim politik, kjo ndodh për shkak të shkallës së lartë të papunësisë, meqë rajoni i Dragashit është ndër më të pazhvilluarit në Kosovë.

Përderisa ka shumë polemika rreth decentralizimit, kjo politikë ende shqyrtohet nga ana e bashkësisë ndërkombëtare si njëri ndër instrumentet e vetme të rëndësishme për stabilitetin politik në Kosovë. Sikundër pohon edhe Raporti i Grupit Ndërkombëtar të Krizave, çështje kyçe në procesin e tanishëm për zgjidhjen e statusit përfundimtar është krijimi i një Kosove e cila do t'i ketë shanset më të mëdha për stabilitet dhe zhvillim afatgjatë (shih Raportin e Grupit Ndërkombëtar të Krizave 2006 dhe Davey, 1992). Për këtë arsye, decentralizimi konsiderohet si vegël për të siguruar stabilitet politik dhe kompromis për të dyja palët (Kosovën dhe Serbinë) në krijimin e një shoqërie demokratike të gatshme për t'u ballafaquar me procesin e integritimit në BE. Sikurse pretendon Davey (1992, f. 10) 'ndarja e pushtetit ndërmjet qeverisë qendrore dhe asaj lokale mund të shihet si mirëmbajtje e stabilitetit politik, harmonisë në qeveri'. Kjo qasje mbështetet nga bashkësia ndërkombëtare në Kosovë, meqë ata besojnë se duke transferuar më tepër kompetenca nivelit lokal, ndarja e territoreve ka më pak gjasë të ndodhë, meqë do të ketë vetëqeverisje të mjaftueshme për serbët. Për më tepër, pasi që decentralizimi mund të funksionojë si mekanizëm për parandalimin e konflikteve duke shmangur disa çështje konfliktesh nga arena kombëtare politike, do të reduktohet numri i çështjeve për të cilat duhet të pajtohemi bashkërisht (Jarstad, 2001). Sidoqoftë, shumica e Kosovës brengoset se, duke transferuar më tepër kompetenca nivelit të qeverisë lokale, ushqehen edhe aspiratat separatiste për fragmentimin e Kosovës (KAN, LPK, LKÇK). Edward Mansfield dhe Jack Snyder sugjerojnë se, nën kushtet e papërsosura të gjendjes së pasluftës, mekanizmi i decentralizimit, i cili prodhon paqe demokratike në mesin e demokracive të pjekura, mund ta ketë efektin e kundërt dhe të shkaktojë luftë nacionaliste (Mansfield dhe Snyder 2002, 301). Decentralizimi mund t'i ofrojë strukturat, të cilat mund të përdoren si baza për ndarje. Kur partitë politike janë të dobëta dhe shoqëria është e ndarë, udhëheqësit politikë, shpesh me sukses 'luajnë në letrën etnike' për të fituar vota. Për këtë qëllim, Mansfield dhe Snyder sugjerojnë, në vend të kësaj, miratimin e institucioneve të forta dhe të centralizuara (Jarstad, 2005).

Akademikët vendës kritikojnë shumë konceptin e decentralizimit në Kosovë. Ata e perceptojnë këtë propozim si një politikë së cilës i mungojnë komponentët e llogaridhënies dhe të kontrollit të duhur qendror. Pyetja është nëse 'agjenti' (komunat) është duke i ushtruar kompetencat në emër të 'palës kryesore' (qeverisë qendrore) dhe nëse 'agjenti' është duke ofruar informata të sakta e me kohë, apo nëse informatat janë të fshehura, duke shpënë kështu deri tek 'asimetria e informatave' (Batley dhe Larbi, 2004). Të gjitha këto pyetje janë të parashtruara në kontekst të stabilitetit makroekonomik, përputhshmërisë legjislative të qeverisë lokale, sigurisë dhe stabilitetit, integritetit territorial, zbatimit të standardeve ndërkombëtare (p.sh. kriteret e BE-së) dhe përdorimit të duhur të fondeve publike. Përderisa diskutuan decentralizimin, anëtarët e Parlamentit të Kosovës kërkuar fuqishëm më tepër kontroll të qeverisë qendrore. Ata diskutuan kompetencat dhe motivet e 'agjentëve' - komunave. Frika e anëtarëve të parlamentit kosovar është se në rast që nuk ka kontroll, situata mund të përkeqësohet sa i përket sigurisë, veçanërisht me komunat e formuara së voni sipas vijës etnike.

PËRFUNDIM

Përderisa decentralizimi është njëra nga temat më kontroverse politike në Kosovë dhe mbetet në diskutim të vazhdueshëm ndërmjet palëve të përfshira, rezultatet e dëshiruara ende nuk janë arritur. Kjo mund të konsiderohet si e natyrshme, kur kemi parasysh se proceset e decentralizimit në tërë botën, e veçanërisht procese të tilla në shoqëritë transitorë kërkojnë më shumë kohë për t'u realizuar. Në fakt, rezultatet e vërteta të decentralizimit mund të shihen vetëm pas disa vitesh. Sidoqoftë, gjëja më e rëndësishme në procesin e decentralizimit është mënyra se si vendoset baza e tij. Arseja se kjo merr kaq shumë kohë dhe diskutim është për shkak të kontekstit specifik të vendit dhe karakterit kompleks të dëshirave dhe nevojave politike të palëve të përfshira në proces. Janë të paktën tri arsye pse ndodh kjo:

- a) Diskutimi për decentralizimin është pjesë e negociatave për zgjidhjen e statusit përfundimtar, ku të dyja palët (institucionet e Kosovës dhe Qeveria e Serbisë) kërkojnë zgjidhje që janë diametralisht të kundërta në mes vete.
- b) Decentralizimi konsiderohet si mjet themelor për t'i përbushur dhe siguruar aspiratat e palëve të interesuara për kontrollin e tyre politik e vetëqeverisës dhe territorial në Kosovë. Për këtë qëllim, shumë çështje komplekse dhe të ndjeshme janë

të ndërlidhura në mes vete; megjithatë, në të njëjtën kohë, pritet që ato të zgjidhen brenda një periudhë të shkurtër kohore.

c) Nëpërmjet procesit të decentralizimit, Serbia ende dëshiron t'i përmbushë aspiratat e saj territoriale në Kosovë, përderisa vazhdimisht kërkon lidhjet ndërkomunale si dhe lidhjet e drejtpërdrejta me Beogradin. Kjo konsiderohet e papranueshme nga autoritetet e Kosovës, por edhe nga bashkësia ndërkombëtare. Mbizotëron mendimi se ky do të ishte hapi i parë drejt ndarjes së Kosovës në të ardhmen. Pavarësisht shumë propozimeve për decentralizimin, qëndrimi serb mbetet i pandryshuar. Rezultat është vonesa në arritjen e një zgjidhjeje të qëndrueshme.

Nga ana tjetër, Qeveria e Kosovës ka demonstruar paaftësi për të komunikuar dhe t'ua shpjeguar të gjithë qytetarëve të saj qëndrimin dhe nevojën për decentralizim. I referohet me vetëqeverisje më të madhe për pakicat – nga pakicat. Kjo ka rezultuar në keqkuptime të mëdha dhe me ngurrim për të ecur përpara në çështjen e decentralizimit nga ana e pjesës më të madhe të komunitetit shqiptar. Disa grupe të interesit, përfshirë edhe OJQ-të, sikundër është 'Vetëvendosja', kanë arritur sukses në mjegullimin e kuptimit nga ana e qytetarëve të rëndomtë (si dhe disa partive politike), kështu që tani ka një konfuzion serioz mbi çështjen e decentralizimit dhe përfitimet që rrjedhin nga ai. Në disa diskutime, të cilat i kam pasur me qytetarë, përfaqësues të partive politike dhe shoqata e me shoqërinë civile, decentralizimi në bisedimet e Vjenës perceptohet si mjet për të ndarë Kosovën në vija etnike. Për këtë qëllim, perceptim i zakonshëm është se procesi i decentralizimit shihet si çytës i ndarjes e jo i integritimit.

Për këtë arsye, rekomandoj që Qeveria e Kosovës të fillojë të punojë në drejtimit e mëposhtme:

1. T'i fuqizojë aktivitetet e saj për shtrirjen e informimit lidhur me procesin e decentralizimit deri në viset më të largëta të Kosovës, përfshirë të gjitha komunitetet, me qëllim të prezantimit të faktit se çfarë do të thotë decentralizimi dhe se cilët janë objektivat të cilat duhet të arrihen.

2. T'ia shpjegojë popullsisë shumicë në Kosovë se politika e decentralizimit në Kosovë është pjesë e procesit të bisedimeve dhe për këtë arsye priten edhe disa elemente të kompromisit. Kjo do të thotë se komuniteti shumicë do t'i japë të drejta, por edhe përgjegjësi më të mëdha, komunitetit pakicë për mirëqenien e Kosovës në përgjithësi. Sidoqoftë, ky kompromis, i ofruar nga qeveria e Kosovës, i shton shanset për të shkëmbyer pretendimet territoriale e politike mbi Kosovën dhe për ta arritur pavarësinë e vendit.

3. Të vazhdojë me politikat e mëtutjeshme të decentralizimit, të cilat do të përqendrohen në zonat e banuara nga popullsia shumicë. Qeveria duhet të dedikojë resurse të mjaftueshme njerëzore dhe financiare për zbatimin e decentralizimit gjatë viteve të ardhshme. Qeveria duhet ta zhvillojë një strategji për të shpjeguar se decentralizimi apo zgjidhja e statusit nuk do t'i zgjidhin të gjitha nevojat.
4. Të fuqizojë kapacitetin administrativ të qeverisjes lokale dhe ta zhvillojë një sistem më efektiv të administrimit të tatimeve për të rritur vetëqëndrueshmërinë ekonomike të komunave.
5. T'i transferojë kompetencat e plota për administrimin e tokës dhe ndërmarrjeve, të cilat janë brenda fushëveprimit të autoriteteve të qeverisjes lokale nga Agjencia Kosovare e Mirëbesimit (UNMIK) tek organet komunale për ta ndihmuar në krijimin e zhvillimit lokal ekonomik.

BIBLIOGRAFIA

1. Aziz, A. dhe Arnold, D. (eds.) (1996) Qeverisja e decentralizuar në shtetet aziatike.
2. Bartley, RA dhe Larbi G (2004) Roli i ndryshuar i qeverisë: Reforma e shërbi meve publike në shtetet në zhvillim, Palgrave Macmillan.
3. Brand, LL.M. (2002) Decentralizimi dhe reforma e vetëqeverisjes lokale në Kosovë, Dokument konference (i papublikuar).
4. Crook, R. dhe Manor, J. (1999) Demokracia dhe decentralizimi në Azinë Jugore dhe Afrikën Perëndimore. Botim i Universitetit Kembrixh.
5. Crook, R. C. dhe Sverrisson, A. S. (2003) Decentralizimi dhe zbutja e varfërisë në shtetet në zhvillim: analiza krahasuese, ose a është rast unik Bengali Perëndimor? Instituti i Studimeve Zhvillimore, Dokument pune 130.
6. Cohen, J.M. dhe Peterson, S.B. (1997) Çështjet metodologjike në analizimin e decentralizimit. Instituti i Harvardit për Zhvillim Ndërkombëtar, Universtiteti Harvard.
7. Danas, (2006) gazetë serbe <http://www.danas.co.yu/>
8. Davey, K (1996) Menaxhimi urban: Sfida e zhvillimit, Aldershot, Avebury, Kapitulli 7: Marrëdhëniet ndërmjet qeverisë qendrore dhe asaj lokale.
9. Davey, K (1992) Marrëdhëniet ndërmjet qeverisë qendrore dhe asaj lokale, Korniza institucionale e menaxhimit urban: Dokument pune Nr. 5 DAG Shkolla për politika publike, Universiteti i Birminghamit.
10. Devas, N (2006) Decentralizimi i financave të qeverisë: Decentralizimi, qeverisja e decentralizuar dhe decentralizimi fiskal, zhvillimi ndërkombëtar, Shkolla për politika publike, Universiteti i Birminghamit.
11. Raporti i Grupit Ndërkombëtar të Krizave (2006) Kosova: Sfida e transicionit.

<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3955&l=1>

12. Jarstad A (2005) Ndhimja ndërkombëtare për demokratizimin e Bosnjë-Hercegovinës, Kosovës dhe Maqedonisë http://www.pcr.uu.se/publications/other_pub/International_assistance_Bosnia_synthesis_Jarstad_05_05_06.pdf#search=%22Decentralisation%20contributes%20to%20Democratisation%22
13. Jarstad, A (2005) Demokratizimi në shoqëritë e pasluftës: Mësimet nga Ballkani, perspektiva për Irakun. http://www.pcr.uu.se/publications/other_pub/Jarstad_ISA2005_democratisation_in_postconflict_societies.pdf#search=%22decentralisation%20contributes%20to%20democratisation%22
14. Heller, P (2001) Lëvizja e shtetit: Politika e decentralizimit demokratik në Kerala, Afrikë Jugore dhe Porto Allegre, Politika dhe shoqëria, Vëllimi 29, nr. 1 f. 131-163.
15. Hyseni, S (2006) 'RTK Lajmet' www.rtklive.com
16. Qeveria e Kosovës, (2005), Fjalimi i kryeministrit Ramush Haradinaj, www.pm-ksgov.net
17. Qeveria e Kosovës (2005), Programi i punës për reformimin e qeverisë lokale:
http://www.pm-ksgov.net/news_article.php?lang=en&id_article=1819
18. Qeveria e Kosovës (2005), Fjalimi i kryeministrit të Kosovës lidhur me decentralizimin, <http://www.pm-ksgov.net/speeches.php?lang=sq>
19. Qeveria e Guinesë së Re, (1978), Decentralizimi i përgjegjësive të përbashkëta – sjellja e qeverisjes më afër qytetarëve, Qeveria e Guinesë së Re.
20. Horváth, T. (ed.) (2000) Eksperimentet dhe reformat e decentralizimit. OSI Iniciativa për reformimin e qeverisë lokale dhe të shërbimeve publike, Budapest.
21. KAN, Demonstratat kundër decentralizimit, www.kan-ks.org
22. Kaidanow, T (2006) www.b-92.com (b92. 2006 15/08/06)
23. "Koha ditore", (2006) intervistë me Veton Surroin, www.koha.net
24. Instituti Kosovar për Kërkime dhe Zhvillime të Politikave (2002, 2003 dhe 2004), Tryezat e rumbullakëta për reformimin e qeverisjes lokale, <http://>

www.kipred.net/iaDDDefault.aspx?tabindex=3&tabid=1

25. Kurti, A (2006) Vetëvendosja www.vetvendosje.org
26. Litvack, J. (1998) Rimendimi i decentralizimit në shtetet në zhvillim. Uashington, D.C.: Banka Botërore. (Studimet sektoriale të Bankës Botërore).
27. Manor, J. (1999) Ekonomia politike e decentralizimit demokratik, Banka Botërore (JQ 113M).
28. Nickson, A (2006), Email për definicionet e decentralizimit, Departamenti për zhvillim ndërkombëtar –Universiteti i Birminghamit.
29. Olowu D dhe Wunsch JS (2004) Qeverisja lokale në Afrikë: sfida e decentralizimit demokratik. Lynne Rienner: Boulder, CO – kapitulli i parë dhe i fundit.
30. Rakodi, C. (2002) Decentralizimi: A e përmirëson demokracia lokale qasjen ndaj të varfërve? (i papublikuar).
31. Rondinelli, D. (1981) ' Decentralizimi i qeverisë në perspektivën krahasuese: Teoria dhe praktika në vendet në zhvillim, Shqyrtimi ndërkombëtar i shkencave, Vëllimi 47, Nr. 2, f. 133-145.
32. Server , D (2006) intervistë me B-92, www.b-92.com
33. UNDP (2004) Qeverisja e decentralizuar për zhvillim: Përvojë e kombinuar, Shënimi për decentralizimin, Qeverisja lokale dhe zhvillimi urban/rural, Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara, Nju-Jork. www.undp.org/policy/docs/practice/notes/dgdpninter.doc
34. UNDP (1999) Decentralizimi: analizimi i definicioneve, Dokument pune i përgatitur nga UNDP/Qeveria e Gjermanisë lidhur me rolin e UNDP-së në decentralizim. Nju-Jork. http://pooh.undp.org/maindiv/eo_roaster/development/interdocuments/decentralization_working_report.PDF
35. UNDP, (2006) Raporti i paralajmërimit të hershëm 2006. <http://www.kosvo.undp.org/publications/publications.htm>
36. KS i OKB-së (2005), Deklarata presidenciale e Këshillit të Sigurimit të OKB-së për fillimin e procesit politik për të përcaktuar statusin e ardhshëm të Kosovës. <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8533.doc.htm>
37. Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë, (2002) Fjalimi i z. Michael Steier, Përfaqësues Special i Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së. <http://www.un.org/News/Press/docs/2002/sc7711.stg.doc.htm>

www.unmikonline.org/srsg/mitrovica01,02.htm

38. KS i OKB-së (2005), Rezoluta 1244 e miratuar nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së në takimin e tij të 4011. <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>
39. KS i OKB-së (2002) Sekretari i Përgjithshëm emëron Michael Steinerin, Përfaqësues të tij Special për Kosovë. <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2002/sga784.html>
40. Misioni i OKB-së në Kosovë, (2000) Rregullorja nr. 2000/45, www.unmikonline.org
41. Misioni i OKB-së në Kosovë, (2000) Rregullorja nr. 2004/50, www.unmikonline.org
42. UNOSEK (2006), Rreth UNOSEK-ut <http://www.unosek.org/unosek/index.html>
43. Zyra e SHBA-ve në Prishtinë (2005), Deklaratë për mbështetjen e decentralizimit në Kosovë <http://pristinausmission.gov/index.html>
44. Verweij, A (2005) Një Kosovë e re e guximshme, Artimo – Gjis Stork, Holandë.
45. Wikipedia, Profili i Mitrovicës <http://en.wikipedia.org/wiki>
46. Banka Botërore (1997) Duke hyrë në shekullin e 21-të: Raporti zhvillimor për botën 1999/2000 – Ch 5.
47. Jeta Xharra, (2005) Ndarjet shqiptare mund t'i vështirësojnë bisedimet rreth Kosovës http://www.birn.eu.com/insight_03_4_eng.php, BIRN